

Α.Τ.Ε.Ι ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ
ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΤΟ ΕΝΙΣΧΥΣΑΝ
ΚΑΙ ΑΙΤΙΕΣ ΠΟΥ ΔΙΟΓΚΩΘΗΚΕ ΥΠΕΡΜΕΤΡΑ.**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΓΕΩΡΓΙΑ ΒΕΛΙΣΣΑΡΗ ΑΜ: 2005044

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΥΓΓΙΤΣΟΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ.....	7
1.1 Hamilton και Flavin (1986), Corsetti και Roubini (1993).....	9
1.2 Buiter (1979).....	9
1.3 Quintos (1995).....	11
1.4 Afonso (1996).....	11
1.5 Cuddington (1997).....	11
1.6 Clark and Hemming (2000).....	12
1.7 Bravo and Silvestre (2001).....	12
1.8 IMF (2002).....	12
1.9 Marin (2002).....	13
1.10 Ballabriga and Mongay (2005).....	13
1.11 Bohn, Polito and Wickens (2005).....	13
1.12 Άποψη Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2006).....	14
1.13 Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2007).....	15
1.14 Giamarioli , Wyplosz (2007).....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	16
2.1 Ορισμός δημοσίου χρέους.....	16
2.2 Τρόποι χρηματοδότησης του κρατικού προϋπολογισμού	17
2.2.1 Η χρηματοδότηση των ελλειμμάτων με δανεισμό	17
2.2.2 Νομισματική χρηματοδότηση των ελλειμμάτων.....	17
2.2.3 Ελλείμματα και εθνικό χρέος	18
2.3 Η νεοκλασική προσέγγιση της δημοσιονομικής πολιτικής.....	19
2.3.1 Το πρόβλημα Barro – Ricardo	19
2.4 Η νομισματική χρηματοδότηση και η χρηματοδότηση με δανεισμό.....	21
2.5 Χρέος, μεγέθυνση και αστάθεια.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ.....	24

3.1	Η περίοδος της μεγάλης ανάπτυξης της Ελλάδας (1950-1974).....	24
3.2	Η μεταπολιτευτική περίοδος (1974-1990).....	27
3.3	Η νεοφιλελεύθερη περίοδος (1990 – 2000).....	32
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ	37
4.1	Νομισματική και πιστωτική πολιτική.....	37
4.2	Η χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.....	39
4.3	Το πρόβλημα του δημόσιου χρέους.....	43
4.4	Τεχνικές διαχείρισης του δημόσιου χρέους.....	47
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΤΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ	49
5.1	Παράγοντες οι οποίοι συνετέλεσαν στην αύξηση του χρέους.....	49
5.2	Χαρακτηριστικές πολιτικές των ελληνικών κυβερνήσεων της τελευταίας δεκαετίας	55
5.2.1	Η διακυβέρνηση του Κώστα Σημίτη (2000-2004)	55
5.2.2	Η διακυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή (2004-2009)	56
5.2.3	Η Ελλάδα στο κατώφλι του Δ.Ν.Τ (περίοδος 2009-σήμερα)	59
5.2.3.1	Κρίσιμες αποφάσεις της περιόδου 2010-2012 για την κρίση του ελληνικού δημόσιου χρέους.....	62
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	66
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	70

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το δημόσιο χρέος είναι ένα πολύ σημαντικό μέγεθος δημοσιονομικής πολιτικής το οποίο πρέπει να απασχολεί πάντα τις κυβερνήσεις των κρατών. Στην Ελλάδα η σημασία του δημόσιου χρέους υποτιμήθηκε από τη μεταπολίτευση και μετά και έτσι σήμερα η χώρα μας βρίσκεται σε τραγική δημοσιονομική κατάσταση.

Διαχρονικά το υψηλό δημόσιο χρέος αποτελούσε την «αχίλλειο πτέρνα» της ελληνικής οικονομίας. Στην παρούσα εργασία θα εξετάσουμε την εξέλιξη του δημόσιου χρέους από το 1974, χρονιά που επέστρεψε η δημοκρατία στη χώρα μας και μετά, έως σήμερα. Πέρα όμως από την καθαρά στατιστική ανάλυση και την παράθεση των οικονομικών στοιχείων η έρευνα μας θα ασχοληθεί και με τις πολιτικές που οδήγησαν στη διόγκωση του χρέους καθώς και στο μερίδιο που τα πολιτικά κόμματα συνέβαλαν σε αυτό. Σε πολιτικές που μετέτρεψαν μια φυσιολογική κρίση χρέους σε κρίση δανεισμού της χώρας.

Λέξεις Κλειδιά: δημόσιο χρέος, Ελλάδα, πολιτικά κόμματα, πολιτικοί, εξέλιξη χρέους

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία η οποία και προορίζεται ως πτυχιακή εξετάζει την εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους καθώς και τις πολιτικές που οδήγησαν στη μεγέθυνση αυτού φέρνοντας την Ελλάδα το 2010 στο «χειλός της οικονομικής και κοινωνικής καταστροφής».

Η εργασία διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια τα οποία και καλύπτουν σφαιρικά όλο το ζήτημα του δημόσιου χρέους. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποιες θεωρητικές προσεγγίσεις, από τη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με το ζήτημα του δημόσιου χρέους. Οι προσεγγίσεις αυτές (Hamilton, Buiter, Quintos, Mongay, Wickens κ.α) είναι πολύ σημαντικές καθώς μας εισάγουν στην έννοια και τη σημασία του δημόσιου χρέους.

Το δεύτερο κεφάλαιο διευρύνει τις γνώσεις μας γύρω από το δημόσιο χρέος καθώς μας παρουσιάζει τη διάσταση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Όπως είναι γνωστό το μεγάλο δημόσιο έλλειμμα τροφοδοτεί το δημόσιο χρέος και τροφοδοτείται από αυτό, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο χρέους. Στο κεφάλαιο αυτό επίσης, αναλύεται και το υπόδειγμα Barro-Ricardo το οποίο μας δείχνει πως ο υπερδανεισμός στο σήμερα, αυξάνει το οικονομικό βάρος για την εξόφληση αυτού από τις επόμενες γενιές ότι δηλαδή ακριβώς έγινε τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας επιχειρείται μια ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του δημόσιου χρέους καθώς και τις πολιτικές που διόγκωσαν αυτό. Για να γίνει πιο κατανοητή η εξέλιξη του χρέους η χρονική περίοδο από το 1950 μέχρι το 2000, έχει χωριστεί σε περιόδους η οποίες παρουσιάζουν κοινά πολιτικά αλλά και κοινωνικά χαρακτηριστικά μεταξύ τους.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται περισσότερο στο τεχνικό κομμάτι του χρέους. Αρχικά εξηγείται πως η νομισματική και πιστωτική πολιτική βοηθούν στη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων άρα και στην ελάφρυνση του χρέους και στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένες τεχνικές διαχείρισης για το δημόσιο χρέος.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αυτής της εργασίας, αναλύεται η εξέλιξη του δημόσιου χρέους της Ελλάδας ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της (ΑΕΠ) καθώς και οι πολιτικές και δημοσιονομικές επιλογές των κυβερνώντων οι οποίες ευθύνονται για τη σημερινή αδιέξοδη κατάσταση της οικονομίας της χώρας μας.

Τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα της εργασίας καθώς και οι προτάσεις για μελλοντική έρευνα όπως και η σχετική βιβλιογραφία η οποία χρησιμοποιήθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Όπως έχει αναφερθεί επανειλημμένα στη σχετική βιβλιογραφία το δημόσιο χρέος αποτελεί σήμερα ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και οι εξελίξεις του προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις αλλαγές που πρέπει να γίνουν όχι μόνο στο πεδίο των δημοσιονομικών αλλά και των χρηματοοικονομικών μεγεθών.

Υπάρχουν μεγάλες δαπάνες οι οποίες γίνονται για την εξυπηρέτηση του χρέους, οι οποίες συνδέονται άμεσα με τις χρόνιες πολιτικές των ελλειμματικών προϋπολογισμών αλλά και το μεγάλο συσσωρευμένο χρέος και τα υψηλά επιτόκια. Όλα αυτά επιβαρύνουν υπέρμετρα τον κρατικό προϋπολογισμό και δημιουργούν προβλήματα στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής.

Το ζήτημα του χρέους δεν εξαρτάται μόνο από το ύψος του και τις δαπάνες εξυπηρέτησης του. Η διάκριση του χρέους σε βραχυχρόνιο και μακροχρόνιο και η δυναμική της ανατροφοδότησης του που έχει αποκτήσει στη περίπτωση της Ελλάδας ασκούν έντονες πιέσεις στην εθνική οικονομία δημιουργώντας μακροχρόνιες ανισορροπίες και αναπτυξιακά προβλήματα. Επίσης, το τόσο μεγάλο δημόσιο χρέος δημιουργεί πρόβλημα και σημαντικούς περιορισμούς στην ανάπτυξη μιας σοβαρής δημοσιονομικής πολιτικής.

Η ανάλυση του κατά πόσο φερέγγυο είναι το ελληνικό δημόσιο σύστημα αποκτά ενδιαφέρον για τους εξής λόγους. Πρώτον, γιατί συνδέεται άμεσα με την άσκηση της οικονομικής πολιτικής δημιουργώντας τα παρακάτω ερωτήματα:

- Κατά πόσο τέτοιες πολιτικές είναι μακροχρόνια εφικτές
- Τα πιθανά προβλήματα φερεγγυότητας που απορρέουν από τις πολιτικές αυτές
- Τις αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει η έλλειψη φερεγγυότητας επάνω στη διαδικασία άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής
- Το κατά πόσο οι εκάστοτε κυβερνήσεις θα έχουν δυνατότητα να συντάσσουν ελλειμματικούς προϋπολογισμούς και να καλύπτουν τα συσσωρευμένα χρέη με εξωτερικό δανεισμό

Δεύτερον, όπως γνωρίζουμε η Ελλάδα συμμετέχει στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Στις υποχρεώσεις κάθε κράτους μέλους της ΟΝΕ ανήκει και ο έλεγχος των οικονομικών του καθώς και η δημοσιονομική πειθαρχία. Το ενδιαφέρον εδώ εστιάζεται κυρίως στο πως οι κυβερνήσεις χρηματοδοτούν τις δημόσιες δαπάνες και σε πιθανά προβλήματα φερεγγυότητας που ίσως αντιμετωπίζουν. Μια τέτοια περίπτωση μη φερέγγυας χώρας ήταν ακόμη και σε περίοδο προ κρίσης, η Ελλάδα. Η τελευταία παρατήρηση είναι δομική στοιχείο επάνω στο οποίο στηρίχθηκε και η συνθήκη του Μάαστριχτ, θεωρώντας πως κράτη τα οποία έχουν πρόβλημα στα δημοσιονομικά τους και δεν είναι φερέγγυα είναι πολύ πιθανόν να προκαλέσουν πρόβλημα συνοχής στη σταθερότητα της κοινότητας.

Θα μπορώ να πω έτσι να πω πως η κεντρική ιδέα πίσω από τη συνθήκη του Μάαστριχτ είναι ότι η φερεγγυότητα και η δημοσιονομική σταθερότητα του δημόσιου τομέα κάθε κράτους-μέλους συμβάλλει αποτελεσματική στη κατεύθυνση προς τη σύγκλιση των οικονομικών εντός ΕΕ, η οποία είναι και απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της ΟΝΕ.

Σύμφωνα με την έκθεση Delors (1989), μια νομισματική ένωση χωρίς πρώτα να έχει επιτευχθεί μια δημοσιονομική σύγκλιση είναι αρκετά πιθανό να οδηγήσει την όλη προσπάθεια σε αποτυχία. Ειδικότερα, η έκθεση αναφέρει τα παρακάτω: «εάν η εάν η υπερσυσσώρευση χρέους δημιουργήσει προβλήματα φερεγγυότητας σε μια χώρα – μέλος της ΕΕ, οι υπόλοιπες είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν δημοσιονομικές ανισορροπίες ακόμη και στην περίπτωση που οι πολιτικές τους πειθαρχούν στο στόχο της δημοσιονομικής σύγκλισης. Μια τέτοια εξέλιξη μπορεί να προκαλέσει νομισματική αστάθεια ακόμη και νομισματική κρίση σε ένα περιβάλλον υψηλής νομισματικής αλληλεξάρτησης».

Είναι γεγονός πως όταν μια κυβέρνηση ακολουθεί πολιτικές ελλειμματικών προϋπολογισμών ουσιαστικά υπόσχεται στους πιστωτές της ότι θα δημιουργήσει πλεονάσματα στο κρατικό προϋπολογισμό στο μέλλον έτσι ώστε να αντισταθμιστεί το παρόν έλλειμμα. Παρόλα αυτά η υπόθεση αυτή σπάνια επαληθεύεται, καθώς είναι ελάχιστα τα παραδείγματα κρατών τα οποία δανείστηκαν έχοντας στόχο και σχεδιασμό για αυτό.

Συνήθως οι κυβερνήσεις πέφτουν στη παγίδα να αγνοήσουν την υπερσυσσώρευση του χρέους καθώς το θεωρούν ως αμελητέα ποσότητα για την άσκηση

δημοσιονομικής πολιτικής. Όμως η υπερσυσσώρευση χρέους είναι συχνά πιθανό να δημιουργήσει σημαντικούς περιορισμούς στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής από ένα κράτος-μέλος, αφού επηρεάζει την ελευθερία της εκάστοτε κυβέρνησης να ασκήσει όπως αυτή θέλει τη δημοσιονομική της πολιτική. Παρακάτω θα δούμε ορισμένες θεωρητικές προσεγγίσεις που κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί για το δημόσιο χρέος.

1.1 Hamilton και Flavin (1986), Corsetti και Roubini (1993)

Σύμφωνα με την άποψη των Hamilton and Flavin και αργότερα των Corsetti and Roubini μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την επίτευξη μακροχρόνιας ισορροπίας στα δημόσια οικονομικά μιας χώρας είναι η ισότητα μεταξύ του ρυθμού μεγέθυνσης της οικονομίας και του επιτοκίου της αποπληρωμής του χρέους. Πιο συγκεκριμένα, αν μια κυβέρνηση δανείζεται με πραγματικό επιτόκιο ίσο ή μεγαλύτερο του ρυθμού μεγέθυνσης της οικονομίας, τότε τα συνεχιζόμενα ελλείμματα τείνουν να αυξήσουν το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώνοντας έτσι τη φερεγγυότητα του δημόσιου τομέα. Αξίζει όμως να σημειωθεί πως μια κυβέρνηση θα ήταν ικανή να προστατεύσει τη φερεγγυότητα της εάν είναι αξιόπιστη στο να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ύπαρξη πλεονασματικών προϋπολογισμών στο μέλλον.

1.2 Buiter (1979)

Ο Buiter (1979) υποστήριξε ότι στην περίπτωση που το πραγματικό επιτόκιο δανεισμού είναι μικρότερο του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης, τότε οι πολιτικές ελλειμματικού προϋπολογισμού είναι δυνατό να συνεχιστούν χωρίς να συμβάλλουν στην αύξηση του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ. Σε ένα τέτοιο μακροοικονομικό περιβάλλον ο δημόσιος τομέας θα εξακολουθούσε να είναι φερέγγυος για τους δανειστές του. Αυτό σημαίνει δυνατότητα έκδοσης νέου χρέους για τη χρηματοδότηση νέων ελλειμμάτων και την εφαρμογή επεκτατικών δημοσιονομικών πολιτικών.

Με δεδομένη λοιπόν τη μακροοικονομική δομή μιας οικονομίας, το δημόσιο έλλειμμα και η υπερσυσσώρευση χρέους είναι πιθανό να λειτουργήσουν ως ένας σημαντικός περιορισμός στην ασκούμενη δημοσιονομική πολιτική. Επομένως, η βασική υπόθεση είναι ότι η κυβέρνηση υπόκειται σε περιορισμό δανεισμού ο οποίος προσδιορίζεται μακροχρόνια από τη σχέση μεταξύ της παρούσας αξίας των δημοσίων δαπανών με τη παρούσα αξία των δημοσίων εσόδων. Πρακτικά, είναι ότι ο περιορισμός είναι πως μακροχρόνια ο κρατικός προϋπολογισμός θα πρέπει να είναι ισοσκελισμένος ώστε ο δημόσιος τομέας να διατηρεί τη φερεγγυότητα του.

Το μέγεθος των δημοσίων δαπανών, εκφρασμένο ως ποσοστό του ΑΕΠ, αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό μέτρο των διαστάσεων του δημόσιου τομέα. Η έντονη αυξητική τάση που χαρακτηρίζει τις δαπάνες είχε σαν αποτέλεσμα το σχετικό τους μέγεθος να πλησιάσει στα μέσα της δεκαετίας του 1980 το 50% του ΑΕΠ. Εκτός από το ύψος των δημοσίων δαπανών ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ταχύτητα διόγκωσής τους.

Ως παράδειγμα στην άποψη αυτή αναφέρεται πως η Ελλάδα χρησιμοποίησε το δημόσιο δανεισμό ως πηγή χρηματοδότησης από τη μεταπολεμική περίοδο. Η σημαντική αύξηση του εξωτερικού κυρίως δανεισμού, προήλθε από την κακή πορεία της ελληνικής οικονομίας με απαρχή την πρώτη πετρελαϊκή κρίση. Ειδικότερα, το κράτος αλλά και ολόκληρος ο δημόσιος τομέας παρουσίασε την περίοδο μετά το 1973, μεγάλα ελλείμματα. Αποτέλεσμα των διογκωμένων ελλειμμάτων του δημοσίου τομέα είναι η υπερβολική αύξηση του χρέους.

Η υπερβολική αύξηση του χρέους στην Ελλάδα είχε σαν αποτέλεσμα τη σημαντική επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού. Είναι προφανές, πως η κύρια πηγή της αύξησης των ελλειμμάτων και κατά συνέπεια του χρέους, προκαλείται από τα πρωτογενή ελλείμματα και τους τόκους. Επιπλέον, παράγοντες όπως χρέη κρατικών τραπεζών, ελλείμματα οργανισμών και δημοσίων επιχειρήσεων κ.α συνετέλεσαν στη διόγκωση του δημοσίου χρέους.

Όπως έχει ήδη διατυπωθεί, το δημόσιο χρέος αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Η εξέλιξή του, όπως και του ελλείμματος προσδιορίζει σε σημαντικό βαθμό την πορεία των δημοσιονομικών αλλά και των άλλων μακροοικονομικών μεταβλητών. Αυτό είναι σαφές, καθώς μια αύξηση του χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ μπορεί να προκαλέσει αύξηση της φορολογίας που με τη σειρά θα δημιουργήσει σοβαρά αντικίνητρα στην οικονομία.

1.3 Quintos (1995)

Ο Quintos (1995) αναφέρεται στο ζήτημα της διατηρησιμότητας του χρέους και εστιάζει στο κατά πόσο η κυβέρνηση θα μπορέσει να λειτουργεί υπό την τρέχουσα δημοσιονομική πολιτική. Συνεχίζει, υποστηρίζοντας πως κάθε δημοσιονομική πολιτική περιορίζεται από την ανάγκη να χρηματοδοτήσει το έλλειμμα, εάν αυτό υφίσταται. Επομένως, το έλλειμμα θα ήταν διατηρήσιμο εάν η κυβέρνηση μπορούσε να δανειστεί χωρίς περιορισμούς και να χρηματοδοτήσει τους τόκους επί του χρέους με την έκδοση νέου χρέους. Όμως κάθε κυβέρνηση αντιμετωπίζει έναν περιορισμό όσον αφορά στο ύψος του δανεισμού. Οπότε, η κυβέρνηση πρέπει να ισοσκελίζει διαχρονικά τον προϋπολογισμό της, θέτοντας την τρέχουσα αγοραία αξία του χρέους ίση με το άθροισμα των προσδοκώμενων προεξοφλημένων μελλοντικών πλεονασμάτων. Μια παραβίαση της ισορροπίας θα σήμαινε μη διατηρήσιμη δημοσιονομική πολιτική, καθώς η τιμή του χρέους θα αυξανόταν γρηγορότερα από τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας.

1.4 Afonso (1996)

Ο Afonso διατύπωσε την άποψη, ότι διατηρήσιμη δημοσιονομική πολιτική υφίσταται όταν ικανοποιείται διαχρονικά ο περιορισμός του κρατικού προϋπολογισμού. Αυτό επιτυγχάνεται όταν η οριακή παρούσα αξία του χρέους ισούται με το μηδέν. Σε περίπτωση που οι κυβερνητικές εισφορές δεν επαρκούν να καλύψουν τις δαπάνες, δημιουργείται έλλειμμα που οδηγεί σε μη-διατηρήσιμη δημοσιονομική πολιτική.

1.5 Cuddington (1997)

Ο Cuddington προτείνει δύο άλλες προσεγγίσεις όσον αφορά το ζήτημα της διατηρησιμότητας των δημοσίων οικονομικών. Η πρώτη αναφέρεται στη λογιστική προσέγγιση, η οποία και υποθέτει ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα που δεν προκαλεί καμία μεταβολή στο λόγο χρέος προς ΑΕΠ είναι διατηρήσιμο. Η δεύτερη αναφέρεται

στη προσέγγιση της παρούσας αξίας του περιορισμού και θεωρεί πως η διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής πολιτικής εξαρτάται εξ' ολοκλήρου από το μέγεθος του χρέους που μπορεί να χρηματοδοτηθεί.

1.6 Clark and Hemming (2000)

Άλλη μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση έγινε από τους Clark and Hemming οι οποίοι χρησιμοποίησαν το μη αυξανόμενο κυβερνητικό χρέος ως πρακτική προσέγγιση για την εκτίμηση της διατηρησιμότητας, με σκοπό να διαχωρίσουν τις διατηρήσιμες δημοσιονομικές πολιτικές από τις μη διατηρήσιμες. Η θεωρητική προσέγγιση τους στο ζήτημα της διατηρησιμότητας επικεντρώνεται στο κατά πόσο η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να συνεχιστεί στο μέλλον χωρίς να επηρεαστεί η κυβερνητική φερεγγυότητα.

1.7 Bravo and Silvestre (2001)

Για τους Bravo and Silvestre, ο διαχρονικός περιορισμός του κρατικού προϋπολογισμού αποτελεί το σημαντικότερο εργαλείο για τη μελέτη της διατηρησιμότητας της δημοσιονομικής πολιτικής. Μια μη-διατηρήσιμη δημοσιονομική πολιτική υποδηλώνει ότι μακροχρόνια ο περιορισμός του προϋπολογισμού δεν ικανοποιείται.

1.8 IMF (2002)

Από την άλλη, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θεωρεί τη διατηρησιμότητα του χρέους ως μια κατάσταση στην οποία ο δανειζόμενος προσδοκά στην ικανότητα του να συνεχίσει να εξυπηρετεί το χρέος, χωρίς να προκαλέσει μεγάλες μελλοντικές διορθώσεις στην οικονομική κατάσταση, οι οποίες θα διαταράξουν την ισορροπία του εισοδήματος και των δαπανών. Επίσης, υποστηρίζει ότι καταστάσεις όπως η αναδιάρθρωση χρέους ή καταστάσεις στις οποίες ο δανειζόμενος συνεχίζει να

δανείζεται και κατά συνέπεια να συσσωρεύει χρέος με ρυθμό μεγαλύτερο της ικανότητας του να το αποπληρώσει, δεν ανταποκρίνονται με την έννοια της διατηρησιμότητας.

1.9 Marin (2002)

Ο Jose Marin έδωσε έναν εναλλακτικό ορισμό της έννοιας της διατηρησιμότητας. Σύμφωνα με αυτόν, η διατηρησιμότητα αναφέρεται στην ικανότητα της κυβέρνησης να πραγματοποιεί τις υποσχέσεις της, όσο αφορά τη δημοσιονομική πολιτική που πρόκειται να ακολουθήσει. Η σταθερότητα της δημοσιονομικής πολιτικής επιτυγχάνεται όταν οι δημοσιονομικές πολιτικές ικανοποιούν το διαχρονικό περιορισμό του κρατικού προϋπολογισμού.

1.10 Ballabriga and Mongay (2005)

Σύμφωνα με τους Ballabriga and Mongay, όταν μια κυβέρνηση χαρακτηρίζεται από φερεγγυότητα, η δημοσιονομική της πολιτική είναι διατηρήσιμη και ο διαχρονικός περιορισμός του προϋπολογισμού ικανοποιείται. Αυτό τους οδήγησε στον εμπειρικό προσδιορισμό της διατηρησιμότητας των δημοσίων οικονομικών υπό την έννοια της κυβερνητικής φερεγγυότητας.

1.11 Bohn, Polito and Wickens (2005)

Ο Bohn υποστήριξε ότι μια δημοσιονομική πολιτική ικανοποιεί την υπόθεση της διατηρησιμότητας του ελλείμματος του κυβερνητικού προϋπολογισμού, όταν η προσδοκώμενη παρούσα αξία του μελλοντικού πλεονάσματος είναι ίση με το αρχικό χρέος.

Οι Polito and Wickens ασχολήθηκαν με το ζήτημα της μέτρησης της διατηρησιμότητας των δημοσίων οικονομικών. Στην ανάλυση τους προσέγγισαν το ζήτημα αυτό με ένα νέο τρόπο μέτρησης της διατηρησιμότητας που απαλλάσσεται

από τους περισσότερους περιορισμούς που έθεταν προηγούμενες μελέτες. Για να μετριάσουν τη διατηρησιμότητα, χρησιμοποίησαν ένα δείκτη της δημοσιονομικής κατάστασης της οικονομίας και ένα οικονομετρικό μοντέλο πρόβλεψης τύπου VAR. Ο χρονικός ορίζοντας, όμως που χρησιμοποιούν είναι περιορισμένος. Εάν ο δείκτης υποδείξει μη-διατηρήσιμη δημοσιονομική κατάσταση, τότε μπορεί να θεωρηθεί αναγκαία μια αλλαγή της οικονομικής πολιτικής.

Σε σύγκριση με παλαιότερους τρόπους ελέγχου της διατηρησιμότητας, η διαδικασία που εισήγαγαν οι Polito and Wickens εμφανίζει πολλά πλεονεκτήματα εκ των οποίων το σημαντικότερο είναι ότι δεν υποθέτει σταθερά πραγματικά επιτόκια, πληθωρισμό και οικονομική ανάπτυξη.

1.12 Άποψη Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2006)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ότι δεν υπάρχει ένας σαφής ορισμός της έννοιας της διατηρησιμότητας των δημοσίων οικονομικών και το ζήτημα αυτό αποτελεί ένα πολύπλευρο αντικείμενο μελέτης. Η άποψη του Blanchard που διατυπώνεται στο έγγραφο της Ευρωπαϊκής επιτροπής για τη διατηρησιμότητα του χρέους αναφέρεται στο κατά πόσο η κυβέρνηση οδεύει προς υπερβολική συσσώρευση χρέους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι η έννοια της διατηρησιμότητας περιλαμβάνει την αποφυγή της υπερβολικής επιβάρυνσης στις μελλοντικές γενιές, καθώς επίσης εγγυάται και την ικανότητα της κυβέρνησης να προσαρμόζει κατάλληλα την πολιτική προϋπολογισμού στη βραχυχρόνια και μακροχρόνια περίοδο.

Για τον έλεγχο της διατηρησιμότητας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε δύο δείκτες. Αυτοί καλούνται «δείκτες διατηρησιμότητας» και μετρούν το μέγεθος των απαιτούμενων προσαρμογών στον προϋπολογισμό για:

1. Την επίτευξη του στόχου, το χρέος να κυμανθεί στη τιμή 60% του ΑΕΠ μέχρι το 2050 (S1 indicator)
2. Την ικανοποίηση του διαχρονικού περιορισμού του προϋπολογισμού σε πεπερασμένο χρονικό ορίζοντα (S2 indicator).

1.13 Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2007)

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η διατηρησιμότητα των δημοσίων οικονομικών αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για σταθερότητα, ανάπτυξη και συνοχή στους κόλπους της νομισματικής ένωσης. Η Ε.Κ.Τ ορίζει την έννοια της διατηρησιμότητας ως την ικανότητα της κυβέρνησης να εξυπηρετήσει το χρέος. Επομένως, η διατηρησιμότητα απαιτεί οι τρέχουσες πολιτικές της κυβέρνησης να ικανοποιούν διαχρονικά τον περιορισμό του προϋπολογισμού. Αυτό συνεπάγεται, η παρούσα αξία των μελλοντικών αρχικών πλεονασμάτων να ισούται με το ανεξόφλητο απόθεμα του χρέους. Συνεπώς, όσο υψηλότερο το επίπεδο του ανεξόφλητου χρέους, τόσο μεγαλύτερο θα πρέπει να είναι το μελλοντικό πλεόνασμα για να εξασφαλιστεί η διατηρησιμότητα.

1.14 Giarnioli , Wyplosz (2007)

Ο Giarnioli με άρθρο του υποστηρίζει ότι τα υγιή δημόσια οικονομικά αποτελούν την αναγκαία προϋπόθεση για μακροοικονομική σταθερότητα και ενδυνάμωση των προϋποθέσεων για διατηρήσιμη ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Giarnioli, ο όρος «σταθερότητα» αναφέρεται στα υγιή δημόσια οικονομικά τη βραχυχρόνια και τη μακροχρόνια περίοδο. Στη βραχυχρόνια περίοδο, ο όρος της δημοσιονομικής σταθερότητας επικεντρώνεται στην ικανότητα της κυβέρνησης να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της. Αντίθετα, στη μακροχρόνια περίοδο η διατηρησιμότητα των δημοσίων οικονομικών αναφέρεται στην ικανοποίηση του διαχρονικού περιορισμού του προϋπολογισμού.

Ο Wyplosz θέλησε να προσεγγίσει το θέμα της διατηρησιμότητας του χρέους δίνοντας απάντηση ένα απλό ερώτημα « πότε το χρέος μιας χώρας γίνεται τόσο μεγάλο ώστε να μην μπορεί να εξυπηρετηθεί; »

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

2.1 Ορισμός δημοσίου χρέους

Ως δημόσιο χρέος ορίζεται το μέγεθος που αναφέρεται στον υφιστάμενο δανεισμό του δημοσίου σε δεδομένο χρονικό σημείο. Το δημόσιο χρέος δημιουργείται με τον δημόσιο δανεισμό, ο οποίος αποτελεί ένα από τα μέσα χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών.

Το δημόσιο χρέος είναι χρήμα το οποίο συνήθως κατέχεται από οποιοδήποτε διοικητικό επίπεδο. Μπορεί να πρόκειται για κεντρική ή ομοσπονδιακή κυβέρνηση, για περιφέρεια, για δήμο κτλ. Το ετήσιο δημοσιονομικό έλλειμμα, ωστόσο αναφέρεται στη διαφορά μεταξύ των εσόδων και των εξόδων μιας κυβέρνησης. Οι κυβερνήσεις συνήθως δανείζονται από την έκδοση κινητών αξιών, από κρατικά χρεόγραφα και γραμμάτια. Επίσης, ορισμένοι θεωρούν το σύνολο των υποχρεώσεων της κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων και των μελλοντικών πληρωμών, των συντάξεων και των πληρωμών για αγαθά και υπηρεσίες που η κυβέρνηση έχει συνάψει αλλά δεν έχουν ακόμα καταβληθεί ως ποσό στο δημόσιο χρέος.

Μια ακόμα σημαντική παράμετρος είναι το ποσοστό του δημοσίου χρέους το οποίο και προκύπτει εάν διαιρέσουμε το χρέος προς το ετήσιο ΑΕΠ και το πολλαπλασιάσουμε επί 100

$$\text{Ποσοστό Χρέους} = \left(\frac{\text{Δημόσιο Χρέος}}{\text{ΑΕΠ}} \right) * 100$$

2.2 Τρόποι χρηματοδότησης του κρατικού προϋπολογισμού

2.2.1 Η χρηματοδότηση των ελλειμμάτων με δανεισμό¹

Όταν το υπουργείο Οικονομικών χρηματοδοτεί τα ελλείμματα του με δανεισμό από το κοινό, λέμε ότι τα χρηματοδοτεί δημιουργώντας χρέος. Τα άτομα και οι επιχειρήσεις, περιλαμβανομένων και των εμπορικών τραπεζών ή άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, αγοράζουν τα γραμμάτια του δημοσίου με επιταγές. Οι επιταγές αυτές καταθέτονται είτε σε λογαριασμούς του υπουργείου είτε σε ιδιωτικές τράπεζες ή στην κεντρική τράπεζα. Τα ποσά που συγκεντρώνονται μπορούν να δαπανηθούν από το υπουργείο όπως ακριβώς και τα έσοδα από φόρους.

2.2.2 Νομισματική χρηματοδότηση των ελλειμμάτων

Όταν το υπουργείο Οικονομικών δανείζεται από την κεντρική τράπεζα για να χρηματοδοτήσει τα ελλείμματα του, τότε λέμε ότι νομισματοποιεί τα ελλείμματα. Σε αυτή την περίπτωση η κεντρική τράπεζα κρατάει μέρος του χρέους του υπουργείου Οικονομικών.

Η διάκριση μεταξύ της νομισματικής χρηματοδότησης και της χρηματοδότησης με δανεισμό μπορεί να διευκρινιστεί περισσότερο με την επισήμανση ότι η πώληση γραμματίων του δημοσίου στην κεντρική τράπεζα αναφέρεται ως νομισματοποίηση του χρέους, με την έννοια ότι η κεντρική τράπεζα χρηματοδοτεί την αγορά των γραμματίων δημιουργώντας χρήμα (αυξάνοντας τη νομισματική βάση). Αφού το απόθεμα της νομισματικής βάσης είναι μια σημαντική μακροοικονομική μεταβλητή, η διάκριση μεταξύ του δανεισμού από το κοινό και του δανεισμού από την κεντρική τράπεζα είναι ουσιαστική.

¹ Βαβούρας Ι., (2002), « Οικονομική πολιτική », εκδ: Παπαζήση, Αθήνα

2.2.3 Ελλείμματα και εθνικό χρέος

Όταν ο κρατικός προϋπολογισμός δεν είναι ισοσκελισμένος, τότε το υπουργείο Οικονομικών μεταβάλλει το καθαρό μέγεθος των απαιτήσεων του ιδιωτικού τομέα και της κεντρικής τράπεζας έναντι του δημοσίου. Οι απαιτήσεις αυτές είναι ομολογίες που πωλεί το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα και έμμεσα στη κεντρική τράπεζα και αντιπροσωπεύουν απαιτήσεις για μελλοντικές πληρωμές τόκων. Η συνολική ποσότητα των ομολογιών του δημοσίου αποτελεί το εθνικό ή δημόσιο χρέος. Όταν ο προϋπολογισμός είναι ελλειμματικός, το εθνικό χρέος αυξάνεται η ποσότητα των απαιτήσεων έναντι του δημοσίου αυξάνεται. Όταν ο προϋπολογισμός παρουσιάζει πλεόνασμα, το εθνικό χρέος μειώνεται. Το δημόσιο εισπράττει φόρους που υπερκαλύπτουν τις δαπάνες του και επομένως μπορεί να χρησιμοποιήσει το επιπλέον ποσό για την αποπληρωμή μέρους του χρέους που δημιουργήθηκε σε προηγούμενες περιόδους.²

Το εθνικό χρέος είναι αποτέλεσμα των προηγούμενων ελλειμμάτων του προϋπολογισμού. Το υπουργείο Οικονομικών πωλεί συνεχώς ομολογίες. Για παράδειγμα πραγματοποιείται εβδομαδιαία δημοπρασία κατά την οποία υποψήφιοι αγοραστές εντόκων γραμματίων του δημοσίου υποβάλλουν σφραγισμένες προσφορές με τις οποίες προσδιορίζουν το ποσό που είναι διατεθειμένοι να δανείσουν για διαφορετικά επιτόκια. Το δημόσιο πουλάει την ποσότητα των εντόκων γραμματίων που φέρνει στη δημοπρασία σε εκείνους που προσφέρουν τις υψηλότερες τιμές ή τα χαμηλότερα επιτόκια. Οι εκδόσεις πιο μακροχρόνιων τίτλων του δημοσίου είναι λιγότερο συχνές. Το δημόσιο δεν δανείζεται για να χρηματοδοτήσει τα ελλείμματα του. Το μεγαλύτερο μέρος του δανεισμού πραγματοποιείται για την αποπληρωμή προηγούμενων δανείων.

Η διαδικασία με την οποία το υπουργείο Οικονομικών χρηματοδοτεί και επαναχρηματοδοτεί το εθνικό χρέος ονομάζεται διαδικασία διαχείρισης του χρέους. Μόνο ένα μικρό μέρος της διαδικασίας αυτής όμως αφορά στη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος, δηλαδή στο καθαρό δανεισμό έναντι του υπάρχοντος μεγάλου αποθέματος χρέους.

² Βαβούρας Ι., (2002), « Οικονομική πολιτική », εκδ: Παπαζήση, Αθήνα

2.3 Η νεοκλασική προσέγγιση της δημοσιονομικής πολιτικής

Στα απλά κείνσιανά υποδείγματα η πολιτική μείωσης του φόρου εισοδήματος θεωρείται ότι οδηγεί σε αύξηση των δαπανών των νοικοκυριών. Εκτός της περίπτωσης της πλήρους απασχόλησης, η διασταλτική δημοσιονομική πολιτική μπορεί επομένως να οδηγήσει σε αύξηση του προϊόντος. Προσθέτως, αν τα νοικοκυριά θεωρούν τους τίτλους του δημόσιου χρέους, με τους οποίους χρηματοδοτείται το έλλειμμα ως καθαρή αξία, μπορεί να παρατηρηθεί επιπλέον αύξηση της ζήτησης ως αποτέλεσμα της χρηματοδότησης του ελλείμματος με δανεισμό. Αυτός ο τρόπος προσέγγισης του θέματος δέχτηκε έντονη κριτική και απορρίφθηκε από τη νεοκλασική θεωρία της δημοσιονομικής πολιτικής. Η νεοκλασική θεωρία της δημοσιονομικής πολιτικής υπογραμμίζει τις μικροοικονομικές διασυνδέσεις μεταξύ των δημόσιων δαπανών, του χρέους και της φορολογικής πολιτικής και τις συνέπειες τους στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, τα περιθώρια άσκησης μιας ενεργού δημοσιονομικής πολιτικής είναι πολύ πιο περιορισμένα από ότι υπονοεί η κείνσιανή θεωρία. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, τα περιθώρια άσκησης μιας ενεργού δημοσιονομικής πολιτικής είναι πολύ περιορισμένα από ότι υπονοεί η κείνσιανή θεωρία.

2.3.1 Το πρόβλημα Barro - Ricardo³

Το κεντρικό ερώτημα που έβαλε η νεοκλασική θεωρία αφορά στην αντίδραση των νοικοκυριών σε μια μείωση των φόρων. Σύμφωνα με τη νεοκλασική θεωρία η μείωση των φόρων γενικώς δεν επηρεάζει μακροχρόνια τη δυνατότητα δαπάνης των νοικοκυριών. Χαμηλότεροι φόροι σήμερα σημαίνει ισόποση αύξηση τους στο μέλλον. Η θεωρία αυτή εστιάζει την ανάλυση της στο μόνιμο εισόδημα των νοικοκυριών και στη δυνατότητα τους να δαπανούν. Με αυτή την έννοια είναι φανερό ότι πρέπει να αναρωτηθούμε για το ποιος θα πληρώσει τους φόρους οι οποίοι τελικά θα απαιτηθούν για τη χρηματοδότηση του χρέους που δημιουργείται από την τρέχουσα μείωση των φόρων. Αν πρόκειται να πληρώσουν τα ίδια τα νοικοκυριά, τότε προφανώς η παρούσα μείωση των φόρων δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δώρο.

³ Mankiw N.G (1999), «Μακροοικονομική θεωρία», εκδ: Τυπωθτώ, Αθήνα

Είναι πράγματι πιθανόν, όταν τα νοικοκυριά υπολογίζουν τον πλούτο τους ή το μόνιμο εισόδημα τους, να λαμβάνουν υπόψη τους φόρους που θα πρέπει να καταβάλλουν στο μέλλον. Υποθέστε ότι όλοι πιστεύουν ότι το εθνικό χρέος τελικά θα εξοφληθεί. Επομένως όλοι θα γνωρίζουν ότι σε κάποια μελλοντική στιγμή το δημόσιο θα πρέπει να έχει πλεόνασμα. Θα μπορούσαν να σκεφτούν ότι κάποτε η κυβέρνηση θα υποχρεωθεί να αυξήσει τους φόρους για να εξοφλήσει το χρέος. Σε αυτή τη περίπτωση η αύξηση του χρέους θα οδηγούσε σε αύξηση του πλούτου των νοικοκυριών αλλά ταυτόχρονα θα σήμαινε ότι οι φόροι θα είναι υψηλότεροι στο μέλλον. Το καθαρό αποτέλεσμα στη συνολική ζήτηση θα μπορούσε επομένως να είναι μηδέν. Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε επομένως να αναρωτηθούμε εάν οι ομολογίες του δημοσίου αποτελούν πλούτο.

Το ερώτημα αυτό μας πηγαίνει πίσω στον κλασικό οικονομολόγο David Ricardo. Αποτελεί βασικό σημείο της εργασίας των νέων κλασικών οικονομολόγων και κυρίως του David Barro⁴ και είναι γνωστή ως υπόθεση ισοδυναμίας Barro-Ricardo. Η υπόθεση είναι ότι η χρηματοδότηση του χρέους με έκδοση ομολόγων απλώς αναβάλλει την αύξηση των φόρων και επομένως σε πολλές περιπτώσεις είναι απολύτως ισοδύναμη με την αύξηση των φόρων στην τρέχουσα περίοδο.

Η υπόθεση Barro-Ricardo ότι οι ομολογίες του δημοσίου δεν είναι καθαρός πλούτος, βασίζεται στο επιχείρημα ότι τα άτομα γνωρίζουν ότι οι ομολογίες τους θα εξοφληθούν με μελλοντική αύξηση των φόρων. Αν αυτό ισχύει, τότε η αύξηση του ελλείμματος του προϋπολογισμού που δεν συνοδεύεται από μείωση των δημόσιων δαπανών, θα πρέπει να οδηγήσει σε αύξηση των αποταμιεύσεων που θα αντισταθμίσει πλήρως το έλλειμμα.

Όταν η κυβέρνηση μειώνει τους φόρους και δημιουργεί έλλειμμα, το κοινό αντιλαμβάνεται ότι οι φόροι θα είναι υψηλότεροι στο μέλλον. Το μόνιμο εισόδημα επομένως παραμένει ανεπηρέαστο από τη στροφή της κυβέρνησης από τη σημερινή στη μελλοντική φορολόγηση των εισοδημάτων. Η κατανάλωση επίσης δεν επηρεάζεται. Αφού η μείωση των φόρων αυξάνει το διαθέσιμο εισόδημα και η κατανάλωση παραμένει σταθερή, τότε θα πρέπει να αυξηθεί η αποταμίευση. Επομένως, η υπόθεση Barro-Ricardo υπονοεί ότι η μείωση των φόρων στην τρέχουσα

⁴ Robert Barro, "Are Government Bonds Net Wealth?", *Journal of Political Economy*, December 1974

περίοδο που σημαίνει και αύξηση των φόρων στο μέλλον, θα πρέπει να οδηγήσει σε αύξηση της αποταμίευσης⁵.

2.4 Η νομισματική χρηματοδότηση και η χρηματοδότηση με δανεισμό

Υπάρχει μια σημαντική διαφορά μεταξύ της χρηματοδότησης με δανεισμό και της νομισματικής χρηματοδότησης του βραχυχρόνιου ελλείμματος του προϋπολογισμού. Συγκρινόμενη με τη χρηματοδότηση μέσω δανεισμού, η νομισματική χρηματοδότηση του ελλείμματος τείνει να μειώσει το επιτόκιο βραχυχρόνια. Αυτό συμβαίνει επειδή με τη νομισματική χρηματοδότηση αυξάνεται η ονομαστική ποσότητα χρήματος, γεγονός που δεν ισχύει όταν το έλλειμμα χρηματοδοτείται με δανεισμό. Βραχυχρόνια, επομένως η χρηματοδότηση με αύξηση του χρέους μειώνει το επίπεδο των επενδύσεων, συγκρινόμενη με την νομισματική χρηματοδότηση. Αυτό συνδέεται με το θέμα της εκτόπισης του ιδιωτικού τομέα.

Θέλοντας επίσης να συγκρίνουμε τις συνέπειες των δύο τρόπων χρηματοδότησης μιας προσωρινής αύξησης των δημοσίων δαπανών στο επίπεδο των τιμών. Το επίπεδο των τιμών είναι υψηλότερο στην περίπτωση της νομισματικής χρηματοδότησης σε σχέση με τη χρηματοδότηση μέσω της αύξησης του χρέους. Οι αιτίες είναι δύο. Πρώτον, η νομισματική χρηματοδότηση προκαλεί αύξηση της ποσότητας χρήματος ενώ δεν συμβαίνει το ίδιο με τη χρηματοδότηση με δανεισμό. Όσο μεγαλύτερη είναι η ποσότητα χρήματος τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η συνολική ζήτηση σε κάθε δεδομένο επίπεδο τιμών. Δεύτερον, στη περίπτωση της χρηματοδότησης του ελλείμματος με δανεισμό, η αύξηση του επιπέδου των τιμών αποδίδεται στο αποτέλεσμα του πλούτου στη κατανάλωση, που προκαλείται από το υψηλότερο χρέος. Έτσι το αποτέλεσμα του πλούτου στη κατανάλωση είναι μεγαλύτερο στην περίπτωση της νομισματικής χρηματοδότησης σε σχέση με τη

⁵ Paul Evans "Are consumers Ricardian? Evidence for the United States", *Journal of Political Economy*, October 1988

χρηματοδότηση με δανεισμό. Αυτό σημαίνει επίσης ότι η συνολική ζήτηση σε κάθε δεδομένο επίπεδο τιμών θα είναι υψηλότερη με τη νομισματική χρηματοδότηση.

Συνοψίζοντας τώρα τις συνέπειες ενός προσωρινού ελλείμματος του προϋπολογισμού που χρηματοδοτείται με αύξηση του δημόσιου χρέους. Αυτός ο τρόπος χρηματοδότησης είναι πιθανό να οδηγήσει σε αύξηση της συνολικής ζήτησης. Όμως, λόγω των ενδεχόμενων συνεπειών στην κατανάλωση που προκαλούνται από τις προβλεπόμενες μελλοντικές φορολογικές επιβαρύνσεις, η αύξηση της ζήτησης είναι αβέβαιη. Η χρηματοδότηση του ελλείμματος με αύξηση του δημόσιου χρέους, ξεκινώντας από έναν ισοσκελισμένο προϋπολογισμό χωρίς αύξηση των φόρων ή μείωση άλλων μεταβιβαστικών πληρωμών, οδηγεί σε ένα μόνιμο έλλειμμα του προϋπολογισμού επειδή αυξάνει τις πληρωμές των τόκων για το χρέος. Η χρηματοδότηση του ελλείμματος με αύξηση του δημοσίου χρέους, βραχυχρόνια ανεβάζει το επιτόκιο και μειώνει τις επενδύσεις⁶.

2.5 Χρέος, μεγέθυνση και αστάθεια

Το γεγονός ότι είναι αδύνατο μια οικονομία που δεν αναπτύσσεται να χρηματοδοτεί με αύξηση του δημόσιου χρέους ένα μόνιμο πρωτογενές έλλειμμα, είναι ταυτόχρονα και ένα δραματικό συμπέρασμα που δικαιολογεί σίγουρα τις ανησυχίες για τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει η οικονομία των ΗΠΑ την επόμενη δεκαετία λόγω των τεράστιων ελλειμμάτων της. Αξίζει επομένως να δούμε ποιο είναι το πρόβλημα και να δείξουμε γιατί δεν είναι τόσο σοβαρό όταν η οικονομία αναπτύσσεται.

Υποθέτοντας πως μια οικονομία δεν αναπτύσσεται και ότι ο προϋπολογισμός εμφανίζει διαρκώς έλλειμμα. Η κυβέρνηση μπορεί να το χρηματοδοτήσει με αύξηση του δημόσιου χρέους. Στην επόμενη όμως περίοδο θα πρέπει να καταβάλλει τόκους για το χρέος που είχε σωρευτεί από προηγούμενες περιόδους, καθώς επίσης και για το νέο χρέος που δημιουργήθηκε για να καλυφθεί το έλλειμμα της αμέσως προηγούμενης περιόδου. Με ποιους τρόπους θα μπορούσε η κυβέρνηση επομένως να

⁶ George Iden and John Sturrock, "Deficits and Interest Rates: Theoretical Issues and Empirical Evidence", Congressional Budget Office, Staff Working Paper, January 1989

πληρώσει αυτούς τους τόκους; Μια λύση είναι να δανειστεί ξανά. Έτσι όμως οι τόκοι που θα απαιτηθούν την επόμενη περίοδο για την εξυπηρέτηση του χρέους θα αυξηθούν περισσότερο και επομένως θα απαιτηθεί περαιτέρω αύξηση του χρέους κτλ.

Το εθνικό χρέος των ΗΠΑ αυξανόταν κάθε χρόνο τα τελευταία 50 χρόνια. Μήπως αυτό σημαίνει ότι η κυβέρνηση θα χάσει αναπότρεπτα τον έλεγχο του προϋπολογισμού, με τις δαπάνες για τόκους να αυξάνονται τόσο ώστε να απαιτείται συνεχής αύξηση των φόρων ώσπου τελικά να συμβεί κάτι ανεπιθύμητο; Η απάντηση είναι όχι, επειδή η οικονομία σε όλο αυτό το διάστημα αναπτυσσόταν. Την απάντηση στο ερώτημα μας δίνει ο λόγος του χρέους που ακολουθεί.

Ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ είναι:

$$\text{Λόγος του χρέους} = \frac{\text{χρέος}}{\text{ονομαστικό ΑΕΠ}}$$

Η απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα είναι ότι ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ πέφτει όταν το ονομαστικό ΑΕΠ αυξάνεται ταχύτερα από το χρέος. Για να καταλάβουμε καλύτερα αυτό το σημείο ας εξετάσουμε χωριστά τον αριθμητή και το παρονομαστή. Ο αριθμητής δηλαδή το χρέος, αυξάνεται λόγω των ελλειμμάτων. Ο παρονομαστής, το ονομαστικό ΑΕΠ αυξάνεται λόγω και του πληθωρισμού και της αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ. Αν το χρέος αυξάνεται ταχύτερα από το ΑΕΠ, τότε ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ ανεβαίνει. Αν το χρέος αυξάνεται με χαμηλότερο ρυθμό από την αύξηση του ΑΕΠ, τότε ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ, πέφτει.

Γιατί όμως είναι πιο χρήσιμο να εξετάζει κανείς το λόγο του χρέους προς το εισόδημα αντί για την απόλυτη αξία του χρέους; Ο λόγος είναι ότι το ΑΕΠ είναι ένα μέτρο του μεγέθους της οικονομίας και επομένως ο λόγος χρέος – ΑΕΠ είναι ένα μέτρο του ύψους του χρέους σε σχέση με το μέγεθος της οικονομίας⁷.

⁷ T. Sargent and N. Wallace, “Some Unpleasant Monetarist Arithmetic”, Federal Reserve Bank of Minnesota Quarterly Review, Fall 1981

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

3.1 Η περίοδος της μεγάλης ανάπτυξης της Ελλάδας (1950-1974)

Η Ελλάδα μετά το ν Β' Παγκόσμιο πόλεμο ήταν μια χώρα με διαλυμένο το κοινωνικό και οικονομικό ιστό. Σε αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο και ο εμφύλιος πόλεμος που ακολούθησε. Έτσι, το τέλος της δεκαετίας του 1940 βρήκε τη χώρα χωρίς κεφάλαια, υποδομές και με ελάχιστο μηχανολογικό εξοπλισμό. Ο αγροτικός τομέας ο οποίος προ-πολεμικά αποτελούσε την «ατμομηχανή» της οικονομίας της χώρας ήταν κατεστραμμένος και η παραγωγή του ήταν πολύ χαμηλή, σύμφωνα με μαρτυρίες έφτανε στο 50% της προ-πολεμικής περιόδου. Στα συνολικά μεγέθη της οικονομίας υπήρχε τεράστιος πληθωρισμός και συνεχής υποτιμήσεις της δραχμής.

Το Μάρτιο του 1947, με τα πακέτα «Δόγμα Τρούμαν» και «Σχέδιο Μάρσαλ» οι σύμμαχοι και κυρίως οι ΗΠΑ έδωσαν εντολή για μαζικές επενδύσεις αμερικανικών κεφαλαίων στη χώρα μας στη προσπάθεια για ανάταξη της εθνικής μας οικονομίας. Στις αρχές του 1950 δόθηκαν τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης καθώς η αγροτική παραγωγή έφτασε και πάλι στα προ-πολεμικά επίπεδα. Παρόλα αυτά όμως ο πληθωρισμός βρισκόταν ακόμη στο 10% και υπήρχε ένα πρωτογενές έλλειμμα της τάξης του 25%.⁸

Ως κομβικό σημείο για την ανάκαμψη της οικονομίας θεωρείται η ανάληψη της Πρωθυπουργίας από το Μαρκεζίνη στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Ο Μαρκεζίνης ως πρώτο βήμα υποτίμησε τη δραχμή σε σχέση με το δολάριο το 1953 ώστε να κάνει πιο ανταγωνιστικές τις εξαγωγές. Έτσι και με τη φιλελεύθερη πολιτική που ακολούθησε το διεθνές εμπόριο απελευθερώθηκε και τα ελληνικά προϊόντα ήταν ελκυστικά στο εξωτερικό. Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο της περιόδου αυτής ήταν πως λόγω της οικονομικής σταθερότητας οι Έλληνες άρχισαν να εμπιστεύονται ξανά τη δραχμή και να αποταμιεύουν σε δραχμές αντί σε χρυσό όπως συνήθιζαν ως τότε. Έτσι η αυξανόμενη αποταμίευση σε δραχμές συνέβαλε στη περαιτέρω μείωση του

⁸ Καραβίτης Η. Νικόλαος (2008), Δημόσιο Χρέος και Έλλειμμα, Εκδ: Διόνικος, Αθήνα

πληθωρισμού και έβαλε τις βάσεις για συνέχιση της οικονομικής προόδου με φυσικό τρόπο.

Όλες αυτές οι ενέργειες συνετέλεσαν σε ένα θα μπορούσαμε να πούμε οικονομικό θαύμα. Η διαλυμένη από τον εμφύλιο σπαραγμό Ελλάδα, τις δεκαετίες του '50 και του '60 αναπτυσσόταν με ρυθμό κοντά στο 10% το χρόνο. Αξίζει να σημειωθεί πως το διάστημα 1950-1967 η οικονομία της χώρας μας είχε μέσο ρυθμό ανάπτυξης 7%, ενώ κάποιες χρονιές η Ελλάδα μαζί με την Ιαπωνία ήταν οι ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες στο κόσμο.

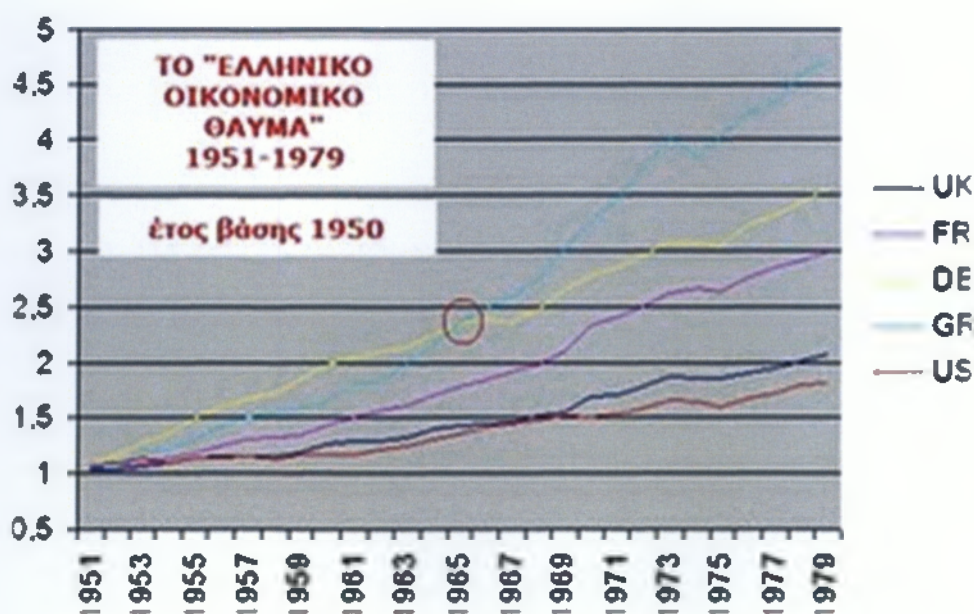
Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας συνεχίστηκε με γοργούς ρυθμούς και τη δεκαετία του 1960 νέοι δρόμοι, νέα κτίρια, νέα εργοστάσια, φτηνό εργατικό δυναμικό και αύξηση της παραγωγικότητας συνετέλεσαν στην άνθηση της οικονομίας. Το Νοέμβριο του 1962, ο τότε Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής υπέγραψε την τελωνειακή ένωση με την τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα, έτσι τα ελληνικά προϊόντα μπορούσαν να κινούνται εντός της ΕΟΚ χωρίς δασμούς και πρόσθετους φόρους. Παράλληλα, την περίοδο εκείνη οι Έλληνες μετανάστες κυρίως της Αμερικής και του Καναδά είχαν πλέον ορθοποδήσει οικονομικά στους νέους τους προορισμούς και έτσι έστελναν πολύτιμο συνάλλαγμα στις οικογένειες τους οι οποίες με τη σειρά τους προωθούσαν αυτό είτε στη κατανάλωση είτε στις αποταμιεύσεις, ενισχύοντας έτσι και με αυτό τον τρόπο την οικονομική άνθηση. Ακόμη, την εποχή εκείνη η Ελλάδα λόγω των χαμηλών φορολογικών συντελεστών που υπήρχαν αποτέλεσε επενδυτικό παράδεισο και έτσι πολλές ξένες άμεσες επενδύσεις έγιναν την περίοδο αυτή. Τέλος και ο τουρισμός δειλά δειλά είχε αρχίσει να αναπτύσσεται προσφέροντας με τη σειρά του πολύτιμο συνάλλαγμα και οικονομική βοήθεια στη νεαρή τότε μεταπολεμική ελληνική οικονομία.⁹

Μέσα όμως σε όλο αυτό το πολύ θετικό κλίμα για την οικονομία ήρθε η πολιτική αναταραχή. Την 21^η Απριλίου του 1967 οι συνταγματάρχες επέβαλαν δικτατορία στη χώρα και μαζί με αυτή «δικτατορία» και στην ελληνική οικονομία. Παρόλο που σε απόλυτους αριθμούς κάποιος θα μπορούσε να υποστηρίξει πως την επταετία η ανάπτυξη σημείωσε μεγάλη αύξηση αν την δούμε από διαφορετική σκοπιά η ανάπτυξη ήταν όντως μεγάλη αλλά συγκριτικά μικρότερη από αυτή άλλων υπό ανάπτυξη χωρών όπως ήταν η Ελλάδα. Κατά τη περίοδο της δικτατορίας το

⁹ Καραβίτης Η. Νικόλαος (2008), Δημόσιο Χρέος και Έλλειμμα, Εκδ: Διώνικος, Αθήνα

εξωτερικό εμπόριο ουσιαστικά εκμηδενίστηκε καθώς σύσσωμη η διεθνής κοινότητα επέβαλε εμπάργκο στο καθεστώς, ενώ ο πληθωρισμός αυξήθηκε, το δημόσιο χρέος τριπλασιάστηκε και η διαφθορά έβαλε φρένο στις ευρωπαϊκές φιλοδοξίες της χώρας.

Επομένως η στρεβλή εντύπωση που υπάρχει πως η δικτατορία είχε θετικά αποτελέσματα στην εθνική οικονομία είναι απλά ένας μύθος και δεν ανταποκρίνεται σε καμία περίπτωση στην πραγματικότητα.

Διάγραμμα 1 – Το «ελληνικό οικονομικό θαύμα»

Πηγή: www.statistics.gr

Στο διάγραμμα 1 μπορούμε να παρατηρήσουμε την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας τα έτη 1951 – 1979 η οποία οδήγησε στο λεγόμενο «ελληνικό οικονομικό θαύμα» της περιόδου αυτής. Βλέπουμε πως στη διάρκεια της περιόδου αυτής η εθνική οικονομία ξεκινά δειλά να αναπτύσσεται σε ένα ποσοστό της τάξης κάτω του 1% το 1951, μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου δηλαδή και ύστερα από την εφαρμογή του «σχεδίου Μάρσαλ». Ξεκινώντας δηλαδή σχεδόν από την ίδια αφετηρία με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες (Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Γερμανία) και της Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε. Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας συνεχίζει με φρενήρη ρυθμούς αγγίζοντας το 4% στα τέλη του 1972. Αξίζει να σημειωθεί, πως την ίδια χρονιά η οικονομική άνθηση της Γερμανίας μετά βίας έφτανε το 3% ενώ των ΗΠΑ κυμαινόταν σε επίπεδα του 1,5%. Μοναδική

περίοδος μικρής οικονομικής πτώσης ήταν η διετία 1973-1974 όπου λόγω των παραγμένων γεγονότων της εποχής η οικονομία παρουσίασε μείωση 0,5%. Αμέσως όμως μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας και τον ερχομό του Κωνσταντίνου Καραμανλή η εθνική οικονομία πραγματοποίησε νέο αναπτυξιακό άλμα (όπως θα δούμε αναλυτικά και στην επόμενη παράγραφο της εργασίας), δημιουργώντας άνθηση της οικονομίας σε επίπεδα και πέραν του 5%.

3.2 Η μεταπολιτευτική περίοδος (1974-1990)

Προκειμένου να γίνει πιο αναλυτική παρουσίαση της μεταπολιτευτικής περιόδου της σύγχρονης Ελλάδας θα χωρίσουμε τη περίοδο αυτή σε τρεις μικρότερες.

A) Στη περίοδο διακυβέρνησης από το Κων. Καραμανλή (1974 – 1981)

B) Στη πρώτη περίοδο διακυβέρνησης του Α. Παπανδρέου (1981-1989)

A) Το 1974 βρήκε την ελληνική οικονομία σε στασιμότητα ενώ στο οικονομικό παγκόσμιο σύστημα επικρατούσε αβεβαιότητα. Μην ξεχνάμε άλλωστε πως η δεκαετία του 1970 ήταν μια δεκαετία με ισχυρές πετρελαϊκές κρίσεις. Ο Πρωθυπουργός Κων. Καραμανλής στην προσπάθεια ανόρθωσης της οικονομικής δραστηριότητας ακολούθησε περιοριστική δημοσιονομική πολιτική. Έτσι κατάφερε να συγκρατήσει το πληθωρισμό και με αυτό τον τρόπο η ελληνική οικονομία πετύχαινε ρυθμούς ανάπτυξης 3%-4% ανά έτος. Αξίζει να σημειωθεί πως η Ελλάδα θα μπορούσε να είχε αναπτυχθεί νωρίτερα και κατά πολύ περισσότερο αλλά η δικτατορία και η διεθνής απομόνωση της χώρας έφεραν αυτή τη καθυστέρηση. Παρά τη στασιμότητα αυτή η Ελλάδα πετυχαίνει την ένταξη της στην ΕΟΚ.¹⁰

B) Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ο Ανδρέας Παπανδρέου παρέλαβε μία χώρα με μια δυναμικά αναπτυσσόμενη οικονομία η οποία βασιζόταν και στο χαμηλό κόστος εργασίας. Το 1981, η κυβέρνηση του Ανδ. Παπανδρέου κέρδισε τις εκλογές με σύνθημα «αλλαγή, αναδιανομή του πλούτου, κοινωνική δικαιοσύνη» το ζήτημα ήταν

¹⁰ Κορρές, Γεώργιος Μ. (2003), Ελληνική οικονομία : οικονομική πολιτική και ανάλυση βασικών μακροοικονομικών μεγεθών/, Εκδ: Σταμούλη, Αθήνα

όμως πως θα πραγματοποιηθεί αυτό. Δυστυχώς η τότε κυβέρνηση για να φανεί συνεπής απέναντι στις προεκλογικές της υποσχέσεις έπρεπε είτε να επιβάλλει υψηλή φορολογία στα μεγάλα εισοδήματα ώστε να γίνει αναδιανομή του πλούτου είτε να διανείμει η ίδια δανεικά χρήματα. Όπως η ιστορία έχει γράψει η τότε κυβέρνηση αντί να ικανοποιήσει το δίκαιο αίτημα των πολιτών για αλλαγή στο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό σύστημα επέλεξε το δρόμο του εξωτερικού δανεισμού ο οποίος προκάλεσε μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα και με την πάροδο του χρόνου συσσωρευμένο δημόσιο χρέος. Κρίσιμο στοιχείο της δεκαετίας αυτής είναι πως μέσα από τις κρατικές παροχές και τις αυξήσεις των μισθών καλλιεργήθηκε η φιλοδοξία στους πολίτες πως και αυτοί μπορούν να δουλεύουν λίγο και να κερδίζουν πολλά επωφελούμενοι μια θέση στο δημόσιο τομέα. Όμως η λογική του δανειζόμαστε τώρα και περνάμε καλά αδιαφορώντας για την αποπληρωμή των δανείων φορτώνει με χρέος τις επόμενες γενιές. Μια κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε σήμερα, το 2012 στην Ελλάδα.¹¹

Επίσης, τότε στη Ελλάδα καθιερώθηκε η λογική της «καμένης γης». Με άλλα λόγια κάθε κόμμα το οποίο αναλάμβανε την εξουσία αποποιούταν κάθε ευθύνη φορτώνοντας το βάρος για την άσχημη κατάσταση του δημοσίου χρέους στη προηγούμενη ηγεσία λέγοντας πως παρέλαβε άδεια ταμεία και καμένη γη.

Την εποχή εκείνη αναπτύχθηκε ουσιαστικά ένα δικομματικό σύστημα εναλλαγής στην εξουσία και η λογική των ισχυρών μονοκομματικών κυβερνήσεων. Το ζήτημα είναι όμως πως τα δύο κόμματα εξουσίας που δημιουργήθηκαν (ΠΑΣΟΚ και ΝΔ) είχαν εντελώς διαφορετικές πολιτικές προσεγγίσεις στο ζήτημα του δημοσίου χρέους, έτσι με τις εναλλαγές τις εξουσίας δεν υπήρχε συνέχεια στο κράτος.

Την εποχή εκείνη διαμορφώθηκαν τα δύο μεγάλα πολιτικά κόμματα με διαφορετικές πολιτικές για τη σύνθεση των δημοσίων δαπανών. Από τη μία, από στιγμής που αποκλειόταν η περίπτωση το ένα κόμμα να παραμείνει για πάντα στην εξουσία και έτσι να υπάρχει το κίνητρο να εφαρμοστεί πολιτική ισοσκελισμένων προϋπολογισμών προκειμένου να εξομαλύνει διαχρονικά τη φορολογική επιβάρυνση και να μη μεταφερθεί το κόστος στις μελλοντικές γενιές. Από την άλλη, το κάθε κόμμα το οποίο ανέβαινε στην εξουσία γνώριζε ότι δεν θα παρέμενε εκεί για πάντα

¹¹ Κορρές, Γεώργιος Μ. (2003), Ελληνική οικονομία : οικονομική πολιτική και ανάπτυξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών/, Εκδ: Σταμούλη, Αθήνα

και έτσι προσπαθούσε να προσαρμόσει τη δημοσιονομική του πολιτική με στόχο να μειώσει τις δυνατότητες της αντιπολίτευσης να πραγματοποιήσει δαπάνες στην περίπτωση που αυτή θα κέρδιζε τις επόμενες εκλογές. Έτσι λοιπόν κάθε προσπάθεια κατέληγε σε διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και έτσι η χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών γινόταν με δανεισμό και όχι με κάποια πλεονάσματα τα οποία θα προέκυπταν από μια λογική σχέση διαχείρισης των εσόδων και των εξόδων.

Στη δεκαετία του 1970 κυρίαρχη η οικονομική φιλοσοφία στην Ελλάδα ήταν ακόμη η διατήρηση των ισοσκελισμένων προϋπολογισμών. Με απλά λόγια το κράτος δεν δαπανούσε περισσότερα από αυτά που παρήγαγε. Το περίεργο ήταν ότι αυτό ήταν αντίθετο με ότι συνέβαινε στις άλλες χώρες της δύσης, όπου κυριαρχούσε το κεϋνσιανό μοντέλο με ισχυρή την κρατική παρέμβαση. Το κεϋνσιανό μοντέλο η Ελλάδα άρχισε να το υιοθετεί στις αρχές του 1980, όταν οι άλλοι στη Δύση είχαν αρχίσει να το εγκαταλείπουν¹².

Στις εκλογές του 1981, όταν η Νέα Δημοκρατία, με πρόεδρο τον Γεώργιο Ράλλη, χάνει. Κερδίζει για πρώτη φορά το ΠΑΣΟΚ, του Ανδρέα Παπανδρέου. Ο ερχομός των σοσιαλιστών φέρνει αλλαγές στην οικονομική πολιτική της χώρας. Το 1981 κλείνει με έλλειμμα 9,1% και η απότομη άνοδος αυτού οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις δαπάνες των εκλογών. Στη συνέχεια το 1982 το έλλειμμα, ναι μεν υποχωρεί, αλλά παραμένει υψηλό, στα επίπεδα του 6,8% του ΑΕΠ. Τα επόμενα χρόνια αυξάνεται σε 7,7% το 1983 σε 8,5% το 1984 και σε 11,8% το 1985.

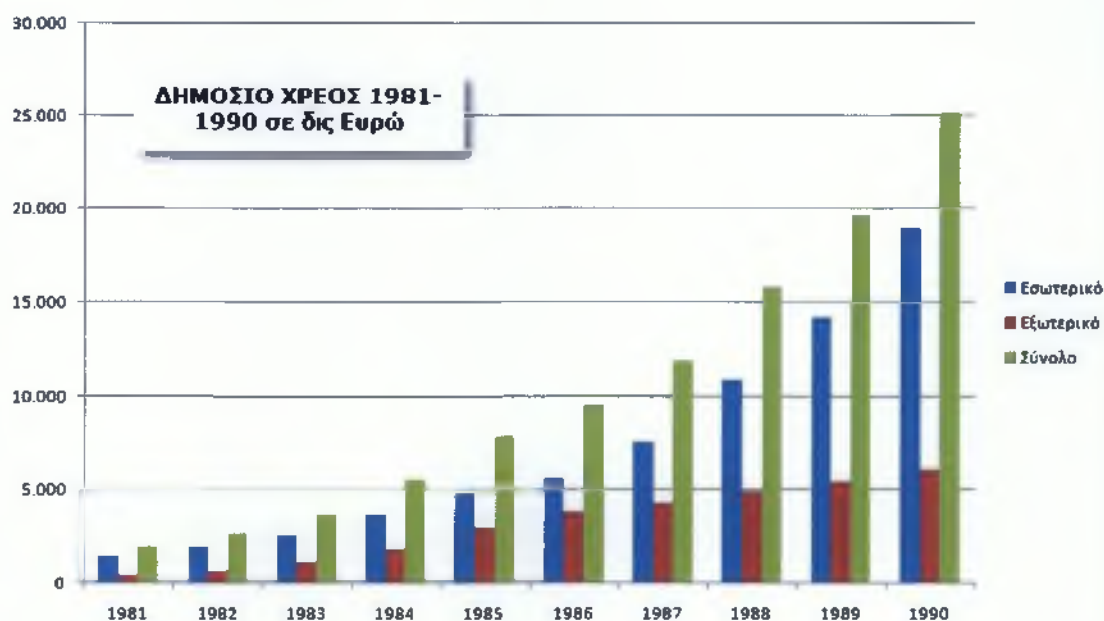
Το ΠΑΣΟΚ εγκαινίασε μια νέα εποχή δημοσιονομικής πολιτικής. Έτσι κρατικοί πόροι, οι οποίοι προήλθαν από δανεισμό διοχετεύθηκαν στην κατανάλωση και στην τόνωση της εσωτερικής ζήτησης. Οι πολιτικοί νόμισαν πως έτσι, θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια ισχυρή παραγωγική βάση. Όμως τα αποτελέσματα ήταν αντίθετα από τα αναμενόμενα. Οι Έλληνες καταναλωτές δεν επέλεξαν εγχώρια προϊόντα αλλά τα εισαγόμενα, με αποτέλεσμα δύο υποτιμήσεις της δραχμής το 1983 και το 1985.

Ως αποτέλεσμα η πολιτική αυτή απέτυχε παταγωδώς. Βέβαια, υπήρξαν επιτυχίες σε κοινωνικό επίπεδο, αφού εξασφαλίστηκαν τα κατώτερα εισοδήματα και προωθήθηκε μία πολιτική κοινωνικής πρόνοιας. Παρόλα αυτά, τα κέρδη αυτά για τους Έλληνες πολίτες σχεδόν εξανεμίστηκαν από τις αρνητικές οικονομικές εξελίξεις. Με όλα αυτά στα μέσα του 1985 ο πληθωρισμός αυξήθηκε σημαντικά, όπως επίσης και τα

¹² Κορρές, Γεώργιος Μ. (2003), *Ελληνική οικονομία : οικονομική πολιτική και ανάλυση βασικών μακροοικονομικών μεγεθών*, Εκδ: Σταμούλη, Αθήνα

δημοσιονομικά ελλείμματα και άρχισε να φαίνεται μία σημαντική αύξηση του δημόσιου χρέους λόγω της συσσώρευσης των υψηλών ετήσιων δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Έτσι η κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ αναγκάστηκε μετά τις εκλογές του 1985 να πάρει αυστηρά δημοσιονομικά, μακροοικονομικά μέτρα ακυρώνοντας στην ουσία την πολιτική παροχών της προηγούμενης τετραετίας. Αυτό είναι το γνωστό πρόγραμμα σταθεροποίησης του '86-'87, το οποίο επδίωκε μέσα από μία αυστηρή εισοδηματική και δημοσιονομική πολιτική, να μειώσει τις πιέσεις του πληθωρισμού και να τονώσει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων μέσα και από μια νέα υποτίμηση της δραχμής. Από το 1987 και μετά άρχισαν να γίνονται εμφανή ορισμένα θετικά στοιχεία από την εφαρμογή του προγράμματος, ειδικότερα στο επίπεδο του πληθωρισμού. Παρόλα αυτά, το δημοσιονομικό έλλειμμα δεν περιορίστηκε σημαντικά και το δημόσιο χρέος συνέχιζε να αυξάνεται¹³. Από το 1988 και ύστερα η οικονομική πολιτική, χαλάρωσε ξανά σε επικίνδυνο βαθμό λόγω και της πολιτικής συγκυρίας. Ενώ επομένως το 1980 το δημόσιο χρέος της Ελλάδας αντιστοιχούσε στο 23,8% του ΑΕΠ, πέντε μόλις χρόνια αργότερα το 1985 είχε κιάλας υπερδιπλασιαστεί φθάνοντας το 51,6% του ΑΕΠ. Το 1990 το δημόσιο χρέος ανερχόταν στο 90,1% του ΑΕΠ και η πορεία του ήταν ανοδική. Χαρακτηριστική είναι η εξέλιξη του δημοσίου χρέους τα χρόνια αυτά όπως παρουσιάζεται στο διάγραμμα 2.

¹³ Κορρές, Γεώργιος Μ. (2003), Ελληνική οικονομία : οικονομική πολιτική και ανάλυση βασικών μακροοικονομικών μεγεθών/, Εκδ: Σταμούλη, Αθήνα

Διάγραμμα 2 – Το Δημόσιο Χρέος (1981 – 1990)

Πηγή: www.economics.gr

Στο διάγραμμα 2 φαίνεται η εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους τα έτη 1981 – 1990. Όπως γνωρίζουμε το δημόσιο χρέος διακρίνεται σε εξωτερικό (χρέος της χώρας προς άλλα κράτη και ξένα funds) και εσωτερικό (χρέος του κράτους προς τους ίδιους τους πολίτες του ή οργανισμούς του δημοσίου, ασφαλιστικά ταμεία κτλ). Παρατηρούμε πως το εσωτερικό χρέος είναι μεγαλύτερο του εξωτερικού διογκώνοντας έτσι περισσότερο το σύνολο.

Το 1985 ο Κώστας Σημίτης αναλαμβάνει το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, όπου παραμένει μέχρι τον Νοέμβριο του 1987 και εφαρμόζει το πρώτο πρόγραμμα σταθεροποίησης. Αποτέλεσμα αυτού ήταν ο περιορισμός του ελλείμματος σε 9,5% το 1986 και 9,2% το 1987. Λίγο πριν τις εκλογές του 1985 ο τότε διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Χαλκιάς είχε ενημερώσει τον Πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου για να του ανακοινώσει ότι η Ελλάδα λόγω του συσσωρευμένου χρέους θα υποστεί αδυναμία πληρωμών και θα χρεοκοπήσει. Τη περίοδο εκείνη η Ελλάδα είχε πληθωρισμό 25% και σοβαρό πρόβλημα με τα επιτόκια και τα ελλείμματα. Έτσι, και προ του κινδύνου της χρεωκοπίας μετά τις εκλογές του 1985 ο Παπανδρέου τοποθετεί τον Σημίτη υπεύθυνο της οικονομικής πολιτικής.

Η χώρα από το 1987 και μετά εισέρχεται σε νέες περιπέτειες με αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις. Ο Σημίτης παραιτήθηκε τον Νοέμβριο του 1987 όταν και

διαφώνησε με τη χαλάρωση της οικονομικής πολιτικής. Ως αποτέλεσμα της χαλάρωσης αυτής το έλλειμμα ξαναρχίζει να ανεβαίνει σε 11,5% το 1988, ενώ φτάνει σε 14,4% το 1989 και 16,1% το 1990. Από τα 680 δις. δραχμές χρέους το 1980 έφτασε στα περίπου 11 τρις δραχμές το 1990.

3.3 Η νεοφιλελεύθερη περίοδος (1990 - 2000)

Για ιστορικούς και όχι μόνο λόγους οι τρίτη και τελευταία περίοδος που εξετάζεται στη παράγραφο αυτή διακρίνεται στα εξής χρονικά διαστήματα:

- A) Στη διακυβέρνηση του Κων. Μητσοτάκη (1990 – 1993)
- B) Στη δεύτερη διακυβέρνηση του Α. Παπανδρέου (1993 – 1996)
- Γ) Στη πρώτη διακυβέρνηση του Κων. Σημίτη (1996 – 2000)

A) Παρόλη την άσκηση περιοριστικής οικονομικής πολιτικής η οικονομία δεν μπόρεσε να επανέλθει σε ανταγωνιστική τροχιά στα 3,5 χρόνια διακυβέρνησης Μητσοτάκη. Την περίοδο αυτή έγινε σοβαρή προσπάθεια ώστε να μειωθούν πληθωρισμός και το έλλειμμα τα οποία μειώθηκαν αλλά όχι όσο θα περίμεναν πολλοί. Το δημόσιο χρέος το οποίο ήταν ήδη υψηλό ακολουθούσε μια ανεξέλεγκτη ανοδική τροχιά εξαιτίας και των υψηλών τοκοχρεολυσίων και έτσι αυξήθηκε περισσότερο ενώ το ΑΕΠ έμεινε στάσιμο λόγω της περιοριστικής πολιτικής. Την περίοδο αυτή ξεκίνησαν να γίνονται οι πρώτες ιδιωτικοποιήσεις δημοσίων οργανισμών.

Η κυβέρνηση της Ν.Δ και ο υπουργός Οικονομικών Ι. Παλαιοκρασσάς ξεκίνησαν σε μια προσπάθεια «δημιουργικής λογιστικής» να εντάξουν στο κανονικό χρέος, όλα τα κρυφά χρέη και να εκδίδει τα δάνεια οικονομικής εξυγίανσης. Αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής της ανάληψης των κρυφών χρεών ήταν η αύξηση του δημοσίου χρέους, για την οποία όμως δεν ευθύνονταν η τότε κυβέρνηση. Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας κατηγορήθηκε για τη διόγκωση του χρέους στο διάστημα 1990-1993, που προκλήθηκε όμως εξαιτίας της ανάληψης των κρυφών χρεών τα οποία και είχαν δημιουργηθεί τη δεκαετία του 1980.

Η Νέα Δημοκρατία ξεκίνησε την προσπάθεια διαρθρωτικών αλλαγών ακολουθώντας το ευρωπαϊκό περιβάλλον της εποχής εκείνης με σκοπό τη μείωση του δημόσιου τομέα. Αυτές οι προωθούμενες μεταρρυθμίσεις όμως προκάλεσαν τις αντιδράσεις της αντιπολίτευσης και των συνδικαλιστικών φορέων. Το 1991 το έλλειμμα υποχώρησε στο 11,5% και το 1993 στο 12,7%. Στη συνέχεια, την περίοδο 1992-93 η χώρα βρίσκεται σε βαθιά ύφεση εξαιτίας των μεγάλων έμμεσων φόρων που επιβάλει ο τότε υπουργός Οικονομικών Στέφανος Μάνος αλλά και λόγω του αρνητικού κλίματος της εποχής. Έτσι, λόγω μείωσης του ΑΕΠ, η Ελλάδα βρέθηκε το 1993 με μεγαλύτερο έλλειμμα το οποίο έφτασε και το 13,8%. Για τους λόγους αυτούς η κυβέρνηση Μητσοτάκη έχασε τις εκλογές του 1993 ή «ανετράπη από τα οικονομικά συμφέροντα», όπως ισχυρίστηκε ο τότε πρωθυπουργός.

Β) Στην συνέχεια, από το 1994-1996 ο Παπανδρέου ακολούθησε και αυτός μια περισσότερο περιοριστική οικονομική πολιτική και τοποθέτησε υπουργό εθνικής οικονομίας τον Γιάννο Παπαντωνίου ο οποίος εφάρμοσε την πολιτική αυτή. Τότε ήταν που πρώτη φορά το ΠΑΣΟΚ ήρθε σε αντιπαράθεση με την προηγούμενη οικονομική του πολιτική αυτή της δεκαετίας του 1980. Την περίοδο εκείνη η άσκηση μιας περισσότερο περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής ήταν μονόδρομος εξαιτίας της πραγματικά τραγικής οικονομικής κατάστασης στην οποία είχε βρεθεί η ελληνική οικονομία. Ένας ακόμα λόγος που δικαιολογεί την υιοθέτηση για πρώτη φορά από τον Α. Παπανδρέου φιλελεύθερων, θα μπορούσαμε να πούμε οικονομικών πολιτικών ήταν και το ευρωπαϊκό οικονομικό κλίμα που είχε τότε διαμορφωθεί και ωθούσε προς την κατεύθυνση αυτή.

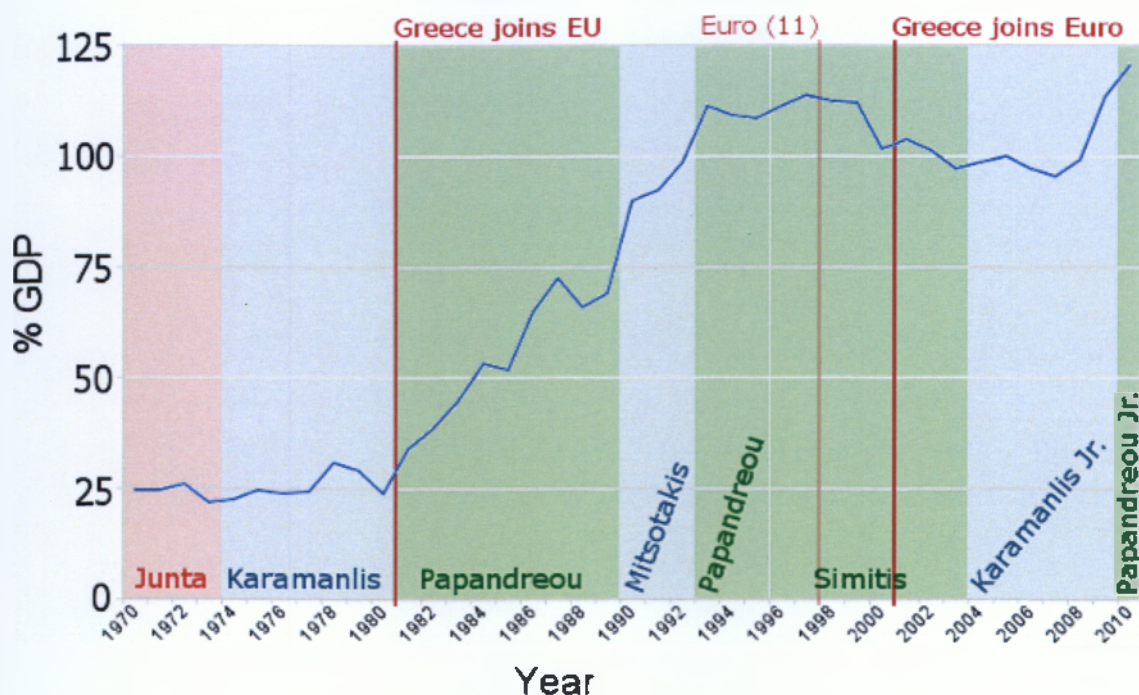
Γ) Όπως είδαμε και παραπάνω η πρώτη μεγάλη οικονομική άνθηση στην Ελλάδα έγινε τη δεκαετία του 1960 με τη βοήθεια των συμμάχων. Η δεύτερη μεγάλη περίοδος οικονομικής ανάπτυξης για τη χώρα μας πραγματοποιήθηκε από το 1996 και μετά όταν Πρωθυπουργός ανέλαβε ο Κώστας Σημίτης, αμέσως μετά το θάνατο του Α. Παπανδρέου. Από το 1985 όταν και είχε αναλάβει υπουργός Οικονομικών ο Σημίτης είχε δείξει την ικανότητα του στο επίπεδο των δημοσιονομικών. Όμως μέσα σε λίγα χρόνια τα ελλείμματα αποκλιμακώθηκαν ραγδαία, ο πληθωρισμός επανήλθε σε μονοψήφιο αριθμό μετά από περίπου 20 χρόνια και ο Παπαντωνίου επιχείρησε περισσότερες ιδιωτικοποιήσεις από οποιονδήποτε άλλο υπουργό οικονομικών σε ολόκληρο τον κόσμο. Μετά από αυτή την προσπάθεια, η Ελλάδα έβαλε υψηλότερα

τον πήχη με την επέκταση της προσπάθειας ώστε η Ελλάδα να πετύχει την είσοδο της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ).

Την περίοδο 1996-2000 η προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης του κράτους συνεχίστηκε. Ήταν η εποχή που τα ελλείμματα ξεκίνησαν να υποχωρούν φαινομενικά ώστε η χώρα να μπορέσει να πιάσει το στόχο του 3% ελλείμματος επί του ΑΕΠ ώστε να μπορέσει να μπει στην ΟΝΕ. Με άλλα λόγια έγινε παραποίηση των δημοσίων οικονομικών της χώρας με μεθόδους «δημιουργικής λογιστικής». Επομένως και σύμφωνα με τον κρατικό προϋπολογισμό του έτους 2000, προβλεπόταν ότι το έλλειμμα για το έτος 1998 θα είχε κλείσει στο 2,5% ως ποσοστό επί του ΑΕΠ. Επίσης στον ίδιο προϋπολογισμό προβλεπόταν έλλειμμα 1,2% για το 2000. Έτσι, η Ελλάδα το 1998 μειώνει, θεωρητικά τουλάχιστον όπως αποδείχθηκε, το έλλειμμα της και καταφέρνει να μπει στο προθάλαμο για την είσοδο στη οικονομική κοινότητα. Σε αυτό βοηθάει και μια υποτίμηση της τάξης του 14% που έγινε στη δραχμή.

Το 2001 η κυβέρνηση Σημίτη πετυχαίνει το στόχο της και η Ελλάδα συμμετέχει στην ΟΝΕ ως ισότιμο μέλος κάνοντας την πρώτη ιστορικά ανατίμηση της δραχμής το οποίο αν και συμβολικό γεγονός ήταν σημαντικό αφού από 353,109 η ισοτιμία διαμορφώθηκε στις 340,75. Την περίοδο αυτή συντελείται ένα οικονομικό θαύμα ανάλογο του 1960. Η ανάπτυξη μετά από πολλά χρόνια εκτινάσσεται σε επίπεδα της τάξης του 4%, οι επενδύσεις αυξάνονται, η παραγωγικότητα της εργασίας αυξάνεται, η ανεργία μειώνεται, ο πληθωρισμός εκμηδενίζεται και η χώρα θα μπορούσαμε να πούμε πως μηδενίζει τα ελλείμματά της. Το δημόσιο χρέος συνεχίζει να αυξάνεται αλλά πλέον αποτελεί ζήτημα μικρής σημασίας για την εποχή καθώς την εποχή εκείνη αυξάνεται παράλληλα και το ΑΕΠ της χώρας με πολύ γρήγορους ρυθμούς.

Greek public debt

Διάγραμμα 3 – Διαχρονική εξέλιξη του χρέους και πολιτική κατάσταση στη σύγχρονη Ελλάδα

Πηγή: www.economics.gr

Στο διάγραμμα 3 μπορούμε να παρατηρήσουμε τη διαχρονική εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ από το 1974 και μετά .

Όπως εξετάσαμε και στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας η μεταπολιτευτική κυβέρνηση του Κων. Καραμανλή το 1974 παρέλαβε από τη δικτατορία το χρέος σε επίπεδα κοντά στο 25% του ΑΕΠ. Στα έτη 1974 – 1981 βλέπουμε πως με κάποιες μικρές αυξομειώσεις το δημόσιο χρέος παρέμεινε σταθερό ή για να είμαστε απόλυτα ακριβείς αυξήθηκε ελάχιστα , ξεπερνώντας κατά λίγο το «ψυχολογικό όριο» για την εποχή του 25%.

Ύστερα η κυβέρνηση Παπανδρέου με τον άκρατο εξωτερικό δανεισμό, την χωρίς σχέδιο αύξηση των μισθών και την υπέρμετρη αύξηση της κατανάλωσης οδήγησε το δημόσιο χρέος σε δυσθεώρητα ύψη αυξάνοντας το σχεδόν κατά 60 και πλέον ποσοστιαίες μονάδες εκτινάσσοντας το σχεδόν στο 75% του ΑΕΠ.

Μετέπειτα, η φιλελεύθερη κυβέρνηση Μητσοτάκη αν και προσπάθησε μέσω των αποκρατικοποιήσεων να κάνει πιο ορθολογική τη διαχείριση του χρέους, λύγισε

τελικώς μπροστά στα συντεχνιακά, μικροπολιτικά, συνδικαλιστικά συμφέροντα και απέτυχε αυξάνοντας το χρέος ακόμη πιο πολύ αγγίζοντας έτσι το 110% ΑΕΠ!

Προσπάθεια για τη μείωση του δημόσιου χρέους πραγματοποίησε και στη δεύτερη τετραετία του ο Ανδρέας Παπανδρέου ασκώντας περιοριστική δημοσιονομική πολιτική. Κατάφερε να συγκρατήσει το χρέος χωρίς ωστόσο να καταφέρει να το μειώσει σημαντικά.

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο θα μπορούσαμε να πούμε πως η μοναδική σοβαρή προσπάθεια συγκράτησης των δημοσίων οικονομικών και ορθολογικής διαχείρισης του χρέους έγινε από τον Κων. Σημίτη τη τετραετία 1996 – 2000 πετυχαίνοντας να μειώσει το χρέος σε ποσοστό πλέον του 10% του ΑΕΠ και πιάνοντας το στόχο για ένταξη της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ (Eurozone).

Δυστυχώς τη μεγάλη αυτή επιτυχία, όπως παρουσιαζόταν την εποχή εκείνη ήρθαν να αμαυρώσουν οι αποκαλύψεις περί « ελληνικής δημιουργικής λογιστικής» και «λογιστικών τρικ» ώστε η Ελλάδα αν και δεν κάλυπτε επαρκώς τις προϋποθέσεις μπήκε τελικά στο ενιαίο νόμισμα με τη συγκάλυψη της τότε κυβέρνησης και των διεθνών οίκων αξιολόγησης. Μια αρνητική εξέλιξη που ακόμη και σήμερα πληρώνει η ελληνική οικονομία, η αξιοπιστία της χώρας και ο έλληνας φορολογούμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

4.1 Νομισματική και πιστωτική πολιτική¹⁴

Ο ρόλος του χρήματος ως προσδιοριστικού παράγοντα της οικονομικής δραστηριότητας αναφέρεται στο πως μια μεταβολή σε ένα νομισματικό μέγεθος, όπως η προσφορά χρήματος, θα επηρεάσει το ύψος του ονομαστικού εθνικού εισοδήματος και κατ' επέκταση το γενικό επίπεδο των τιμών και το πραγματικό προϊόν της οικονομίας. Υπάρχουν τέσσερις τρόποι με τους οποίους η νομισματική πολιτική συντελεί στην αποτελεσματικότερη διαχείριση του δημόσιου χρέους, αυτοί είναι οι εξής:

1. Σε μια μεγεθυνόμενη οικονομία, στην οποία το πραγματικό προϊόν αυξάνεται με έναν δεδομένο μέσο ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης, ο πληθωρισμός είναι ένα νομισματικό φαινόμενο, που οφείλεται στην υπερβάλλουσα νομισματική επέκταση. Αυτή είναι η μακροπρόθεσμη ερμηνεία της ποσοτικής θεωρίας του χρήματος, που στηρίζεται στη μακροχρόνια συσχέτιση ανάμεσα στο ρυθμό αύξησης της προσφοράς χρήματος και στο ρυθμό αύξησης του επιπέδου των τιμών. Όταν όμως εξετάζουμε τις βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις των μεταβολών της προσφοράς χρήματος, δεν μπορούμε να υποθέσουμε ότι θα επηρεάσουν μόνο τις τιμές ή μόνο το επίπεδο απασχόλησης.
2. Στη βραχυπρόθεσμη ανάλυση, μπορούμε καλύτερα να αναλύσουμε τις επιπτώσεις μιας μεταβολής της προσφοράς χρήματος στο επίπεδο του ονομαστικού εισοδήματος, μέσω των μεταβολών που προκαλούνται στη συνολική ζήτηση. Αυτές οι μεταβολές ενεργούν έμμεσα, δηλαδή κατ' αρχάς επηρεάζουν το επιτόκιο και ύστερα επηρεάζουν εκείνα τα στοιχεία δαπάνης που είναι ελαστικά ως προς το επιτόκιο.
3. Η νομισματική πολιτική και η δημοσιονομική πολιτική είναι παράγοντες που επηρεάζουν το ύψος της συνολικής ζήτησης, μετατοπίζοντας μια θεωρητική καμπύλη συνολικής ζήτησης στο χώρο που ορίζεται από τον κάθετο άξονα των τιμών και τον οριζόντιο άξονα του πραγματικού προϊόντος. Το τελικό

¹⁴ Κορλίρας Π., (2000), «Νομισματική θεωρία», εκδ: Μένου, Αθήνα

αποτέλεσμα θα είναι η μεταβολή των συνιστωσών του, δηλαδή των τιμών και του προϊόντος, ανάλογα με την ελαστικότητα της θεωρητικής καμπύλης συνολικής προσφοράς, όπως αυτή εξετάζεται στη μακροοικονομική θεωρία.

4. Η νομισματική και η δημοσιονομική πολιτική έχουν, σε πολλές περιπτώσεις μια αλληλεξάρτηση η οποία προκύπτει από τον τρόπο χρηματοδότησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό κατά το οποίο οι αυξημένες κρατικές δαπάνες χρηματοδοτούνται με νομισματική επέκταση, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η προκύπτουσα αύξηση του ονομαστικού εισοδήματος.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πολιτικής είναι η παρεμβατική πιστωτική πολιτική που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Ξεκινώντας από μια κατάσταση μεγάλης οικονομικής καθυστέρησης και περιορισμένης προσφοράς εγχώριων αποταμιευτικών πόρων, η κυβέρνηση έκρινε ότι έπρεπε οι λίγοι διαθέσιμοι χρηματοδοτικοί πόροι να οδηγηθούν προς εκείνες τις δραστηριότητες που θα προωθούσαν την ταχύτερη οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Δημιουργήθηκε έτσι ένα πλέγμα πιστωτικών κανόνων με προφανή στόχο τον περιορισμό της συνολικής προσφοράς, κυρίως με την επιδίωξη της ταχείας συσσώρευσης του πραγματικού κεφαλαίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η υποχρέωση των τραπεζών να διαθέτουν το 15% των καταθέσεων τους σε μεσομακροπρόθεσμα επενδυτικά δάνεια με επιδοτούμενο επιτόκιο αυτό το 15% ισοδυναμούσε με άτοκη δέσμευση των καταθέσεων, ώστε οι τράπεζες να έχουν κίνητρο να επιδιώκουν τη χορήγηση τέτοιων επενδυτικών δανείων. Όταν όμως εκλείψουν οι προϋποθέσεις της αρχικής στενότητας χρηματοδοτικών πόρων, αυτή η επιλεκτική πιστωτική πολιτική χάνει τη σημασία της και τελικά μπορεί να καταστεί παράγων ανορθολογικής κατανομής των πόρων και να προκαλεί στρεβλώσεις στην οικονομική δραστηριότητα¹⁵.

Η πιστωτική πολιτική ασκείται με σκοπό τον επηρεασμό της συνολικής προσφοράς προϊόντος, υποθέτοντας ότι οι επιλεκτικές παρεμβάσεις προωθούν την ανάπτυξη, δηλαδή την ταχύτερη αύξηση της συνολικής προσφοράς, για αυτό και οι παρεμβάσεις γίνονται με στόχο να ευνοούν εκείνες τις δραστηριότητες που συνεπάγονται συσσώρευση κεφαλαίου και να αποθαρρύνουν τη χρηματοδότηση της κατανάλωσης.

¹⁵ Χαλκιάς Δ., (1974) «Δυνατότητες και προβλήματα πιστωτικής πολιτικής», εκδ: Τράπεζα της Ελλάδος

Με το ίδιο σκεπτικό, η επιλεκτική και παρεμβατική πιστωτική πολιτική έχει χρησιμοποιηθεί για την προώθηση κάποιων κλάδων ή των περιφερειών της οικονομίας, συνδυάζοντας ειδικά κεφάλαια και επιδοτούμενα επιτόκια. Είναι λοιπόν προφανές ότι η πιστωτική πολιτική δεν είναι ουδέτερη ως προς τη συνολική προσφορά αγαθών και υπηρεσιών, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να οδηγήσει σε στρεβλώσεις του νομισματο-πιστωτικού συστήματος. Όταν η επιδότηση διαφόρων κλάδων γίνεται αποκλειστικά μέσω των τραπεζών, οι οποίες αναγκάζονται να προσαρμόσουν ανάλογα το ενεργητικό τους, διαμορφώνονται αποδόσεις κεφαλαίων που δεν ανταποκρίνονται αναγκαστικά στις πραγματικές συνθήκες προσφοράς και ζήτησης χρηματοδοτικών πόρων παράλληλα, η αλλοίωση των πιστωτικών κριτηρίων επηρεάζει αρνητικά τη νοοτροπία και τη συμπεριφορά τόσο των τραπεζών όσο και των πελατών τους, εφόσον οι αποφάσεις τους βασίζονται σε ένα διοικητικά προκαθορισμένο πλαίσιο κανόνων και επιτοκίων και όχι στο πραγματικό κόστος του χρήματος. Η σύγχρονη αντίληψη για τον αναπτυξιακό ρόλο της πιστωτικής πολιτικής είναι ότι το κόστος των κάθε λογής επιδοτήσεων θα πρέπει να είναι εμφανές και ξεχωριστό από την καθαρά χρηματοδοτική λειτουργία των τραπεζών και συνεπώς θα πρέπει να καλύπτεται απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό ή από ειδικά αναπτυξιακά ταμεία.

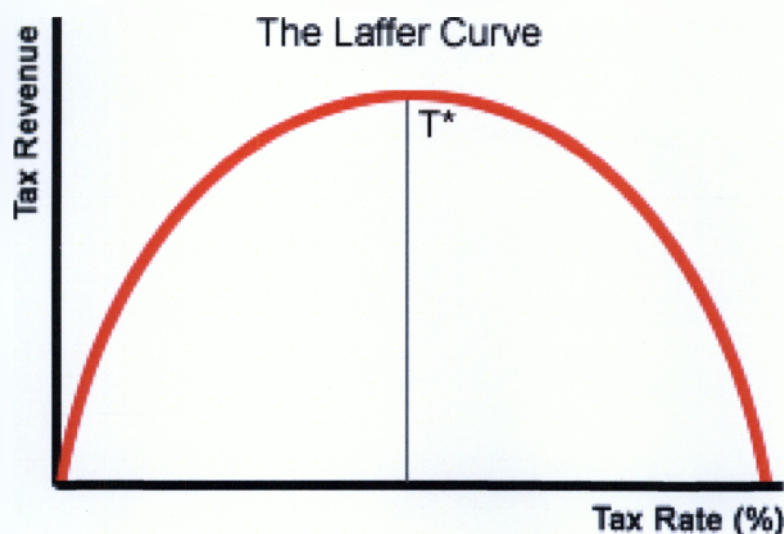
4.2 Η χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων

Από τις βασικές μακροοικονομικές ταυτότητες για το εισόδημα και το προϊόν γνωρίζουμε ότι ο κρατικός τομέας εισέρχεται μέσα στο οικονομικό κύκλωμα μέσω των δαπανών και των εσόδων του δηλαδή μέσω του κρατικού προϋπολογισμού. Όταν οι κρατικές δαπάνες είναι μεγαλύτερες από τα έσοδα από τη φορολογία η κυβέρνηση είναι αναγκασμένη να ισοσκελίσει τον προϋπολογισμό της αναγκαστικά μέσω δανεισμού. Ο δανεισμός αυτός μπορεί να είναι είτε από την κεντρική τράπεζα είτε από τους ιδιώτες.¹⁶

Δανεισμός από τους ιδιώτες σημαίνει ότι η κυβέρνηση εκδίδει ομολογίες για τα χρήματα που δανείζεται τις οποίες υπόσχεται να αποπληρώσει στο μέλλον μαζί με

¹⁶ Κορλίρας Π., (2000), «Νομισματική θεωρία», εκδ: Μένου, Αθήνα

ένα ορισμένο ποσό ως τόκο. Ο τόκος μπορεί να καταβάλλεται είτε στη λήξη της ομολογίας είτε σε τακτά χρονικά διαστήματα. Ο δανεισμός από την κεντρική τράπεζα σημαίνει πως η κεντρική τράπεζα εκδίδει χαρτονόμισμα με το οποίο δανείζει την κυβέρνηση ώστε να καλύψει τις ανάγκες της. Τα έσοδα που προκύπτουν με αυτή τη διαδικασία ονομάζονται έσοδα λόγω χρήσης του εκδοτικού προνομίου αφού η έκδοση χρήματος είναι αποκλειστικό προνόμιο της κεντρικής τράπεζας. Όμως, όπως ορίζει η ποσοτική θεωρία η αύξηση της ποσότητας χρήματος ισούται με το άθροισμα της αύξησης του πραγματικού προϊόντος και του πληθωρισμού. Τα άτομα δηλαδή διακρατούν ένα τμήμα της νέας ποσότητας χρήματος για την αύξηση των πραγματικών τους αναγκών και ένα τμήμα λόγω μείωσης της πραγματικής αγοραστικής δύναμης των ήδη διακρατηθέντων ρευστών διαθεσίμων. Η αύξηση όμως αυτή της ποσότητας χρήματος θα οδηγήσει λόγω αύξησης του πληθωρισμού σε αύξηση του ονομαστικού επιτοκίου. Όμως όπως γνωρίζουμε η ζήτηση χρήματος από τα άτομα είναι φθίνουσα συνάρτηση του επιτοκίου κάτι που σημαίνει ότι τα έσοδα της κυβέρνησης από τη χρήση του εκδοτικού προνομίου δεν είναι απεριόριστα αφού πέρα από το ορισμένο ύψος του ονομαστικού επιτοκίου η ποσότητα χρήματος που διακρατείται θα μειώνεται. Προκύπτει ότι η καμπύλη των εσόδων τη κυβέρνησης από την αύξηση της νομισματικής βάσης έχει τη μορφή μιας «καμπύλης Laffer» με μέγιστο στο σημείο όπου η ελαστικότητα της ζήτησης χρήματος ως προς το ονομαστικό επιτόκιο ισούται με τη μονάδα, το ίδιο σημείο που μια μονοπωλιακή επιχείρηση μεγιστοποιεί τα κέρδη της (σχήμα 1).

Ο τρόπος αυτός κάλυψης των ελλειμμάτων ονομάζεται και «νομισματοποίηση των ελλειμμάτων» ή «φόρος πληθωρισμού» αφού αφ' ενός δεν πρόκειται ποτέ να «αποπληρωθούν», αφ' ετέρου στην ουσία τα έσοδα προκύπτουν από την απαξίωση των ρευστών διαθεσίμων που διακρατούν τα άτομα λόγω της δημιουργίας πληθωρισμού.

Οποιαδήποτε λοιπόν αύξηση των κρατικών δαπανών που δεν προέρχεται από αύξηση των φόρων θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί με έναν από τους δύο τρόπους που αναφέραμε. Είναι συνεπώς αναγκαίο κάθε φορά που η κυβέρνηση επιθυμεί να χρηματοδοτήσει κάποιο έλλειμμα της να παίρνει υπόψην της τον τρόπο με τον οποίο η κάθε μια από αυτές τις μεθόδους χρηματοδότησης θα επηρεάσει την οικονομία.

Προκειμένου μια χώρα να μπορέσει να χρηματοδοτήσει τα ελλείμματα της και έτσι να προσπαθήσει να μειώσει αποτελεσματικά το χρέος μπορεί να κάνει τις εξής μακροοικονομικές κινήσεις¹⁷:

A. Νομισματική επέκταση

B. Δημοσιονομική επέκταση

Όπως γνωρίζουμε από τη βιβλιογραφία η νομισματική επέκταση δημιουργεί συνθήκες υπερβάλλουσας προσφοράς στην αγορά χρήματος και άρα προκαλεί πτώση του επιτοκίου, η οποία εν μέρει μόνο εξουδετερώνεται από την τόνωση της δαπάνης που προκαλείται με αποτέλεσμα στο νέο σημείο ισορροπίας να έχουμε υψηλότερο εισόδημα αλλά χαμηλότερο επιτόκιο.

Αντίθετα η δημοσιονομική επέκταση που προκαλεί πολλαπλασιαστική αύξηση της συνολικής δαπάνης έρχεται αντιμέτωπη με μια σταθερή προσφορά χρήματος και συνεπώς δημιουργούνται συνθήκες υπερβάλλουσας ζήτησης στην αγορά χρήματος, έτσι ώστε στο νέο σημείο ισορροπίας να έχουμε υψηλότερο εισόδημα και υψηλότερο επιτόκιο.

Αυτή η διαφορετική επίπτωση στο επιτόκιο συνδέεται με το διαφορετικό τρόπο που ενεργούν η δημοσιονομική και η νομισματική επέκταση. Η δημοσιονομική επέκταση ενεργεί άμεσα στο εισόδημα ως στοιχείο δαπάνης μέσω του πολλαπλασιαστή, του οποίου η επεκτατική ώθηση απλώς μετριάζεται από μια ενδεχόμενη σχετική στενότητα στην αγορά χρήματος. Εάν συμβαίνει κάτι τέτοιο εάν δηλαδή αυξηθεί το επιτόκιο λόγω της σχετικής στενότητας χρήματος, αυτό σημαίνει ότι με την αύξηση

¹⁷ Κορλίρας Π., (2000), «Νομισματική θεωρία», εκδ: Μένου, Αθήνα

του επιτοκίου προκαλείται μια μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων. Η άνοδος του ονομαστικού εισοδήματος που τελικά προκύπτει οφείλεται στον συνδυασμό αυξημένων δημόσιων δαπανών και μειωμένων ιδιωτικών επενδύσεων. Ο δημόσιος τομέας με τις αυξημένες του δαπάνες λόγω της νομισματικής στενότητας, προκαλεί μια εκτόπιση του ιδιωτικού τομέα. Εάν όμως η δημοσιονομική επέκταση συνδυαστεί με μια ταυτόχρονη νομισματική επέκταση τότε δεν προκαλείται στενότητα στην αγορά χρήματος, δεν εκτοπίζεται ο ιδιωτικός από τον δημόσιο τομέα και τότε έχουμε μεγαλύτερη αύξηση του εισοδήματος με ουσιαστικά αμετάβλητο επιτόκιο¹⁸¹⁹.

Αντίθετα από την δημοσιονομική, η νομισματική επέκταση ενεργεί έμμεσα στο εισόδημα μέσω της αύξησης των ιδιωτικών επενδύσεων που προκαλείται από την μείωση του επιτοκίου. Η επίδραση της αύξησης της προσφοράς χρήματος στη δαπάνη και στο εισόδημα, εξαρτάται από την αντίδραση στην αγορά χρήματος και την ελαστικότητα των ιδιωτικών επενδύσεων ως προς το επιτόκιο. Εάν βέβαια, η νομισματική επέκταση συνδυαστεί με μια ταυτόχρονη δημοσιονομική επέκταση, τότε θα συνδυαστούν οι δύο πολλαπλασιαστικές επιδράσεις, δηλαδή της αύξησης των ιδιωτικών επενδύσεων και της αύξησης των κρατικών δαπανών, έτσι ώστε να προκληθεί μια μεγαλύτερη τελική άνοδος του ονομαστικού εισοδήματος, ώστε η αυξημένη ζήτηση χρήματος για συναλλαγές θα εξουδετερώσει την αρχική μείωση του επιτοκίου, το οποίο τελικά θα παραμείνει ουσιαστικά αμετάβλητο.

Οι επιπτώσεις αυτές της δημοσιονομικής και της νομισματικής επέκτασης εξετάζονται όπως είπαμε από την κυβέρνηση στα πλαίσια του λεγόμενου προϋπολογιστικού περιορισμού (budget constraint).

¹⁸ Blinder A, Solow R., (1974), "Analytical foundations of fiscal policy"

¹⁹ Musgrave R., (1959), "The theory of public finance"

4.3 Το πρόβλημα του δημόσιου χρέους

Στην προηγούμενη ενότητα εξετάσαμε τους τρόπους χρηματοδότησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, με συνδυασμούς δανεισμού και έκδοσης νέου χρήματος. Υπάρχει όμως ένα άλλο ζήτημα που σχετίζεται με τα δημοσιονομικά ελλείμματα, ιδιαίτερα όταν χρηματοδοτούνται με έκδοση τίτλων, το οποίο αναφέρεται στο πρόβλημα της συσσώρευσης δημόσιου χρέους. Το πρόβλημα γίνεται ενδιαφέρον αλλά και σοβαρό, εάν η νομισματική χρηματοδότηση των ελλειμμάτων είναι μικρή ή δεν χρησιμοποιείται καθόλου, οπότε κάθε έλλειμμα συνεπάγεται αύξηση του δημόσιου χρέους. Οι τίτλοι που δεν εκδίδονται και πωλούνται στον ιδιωτικό τομέα κάθε χρόνο προστίθενται σε ένα ήδη υφιστάμενο απόθεμα τίτλων και χρέους, ώστε το συνολικό χρέος να αυξάνεται όσο υπάρχουν δημοσιονομικά ελλείμματα που καλύπτονται δηλαδή χρηματοδοτούνται με δανεισμό.

Όπως βλέπουμε και σε μελέτες για το δημόσιο χρέος αυτό αποτυπώνεται ως ποσοστό του ΑΕΠ κάθε χώρας, γιατί όμως συμβαίνει αυτό; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα ανάγεται στην παραδοσιακή άποψη ότι η συσσώρευση δημόσιου χρέους αποτελεί ένα «βάρος» για την οικονομία, επειδή αυτό το χρέος πρέπει να εξυπηρετείται, δηλαδή πρέπει το δημόσιο να πληρώνει κάθε χρόνο τους τόκους του χρέους. Έχουμε λοιπόν ότι ένα μεγάλο χρέος σημαίνει υψηλές δαπάνες εξυπηρέτησης του.

Οι δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα ως ποσοστό του ονομαστικού εθνικού εισοδήματος αποτελεί βασική παράμετρο της μακροοικονομικής κατάστασης μια χώρας καθώς και βασικό παράγοντα που επηρεάζει τη χάραξη και την άσκηση μακροοικονομικής πολιτικής. Βελτίωση του ποσοστού του δημόσιου χρέους μπορεί να γίνει είτε με ταχύτερη αύξηση του πραγματικού προϊόντος, οπότε έχουμε ουσιαστική μείωση του χρέους, είτε με αύξηση του πληθωρισμού, οπότε η μείωση του χρέους είναι μάλλον εικονική. Η αύξηση του πληθωρισμού είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα συνεπάγεται και άνοδο του επιτοκίου δανεισμού του κράτους, για να είναι ελκυστικοί οι τίτλοι που προσφέρει και για να αποφευχθεί διαρροή κεφαλαίων στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα η οικονομία να παγιδευτεί σε ένα φαύλο κύκλο ελλειμμάτων, που γίνονται αυτοτροφοδοτούμενα και χρέους που αυξάνεται συνεχώς.

Έτσι σύμφωνα με την κενσσιανή άποψη όταν υπάρχει μεγάλο συσσωρευμένο δημόσιο χρέος η νομισματική πολιτική παγιδεύεται στις ανάγκες και στους στόχους

της δημοσιονομικής διαχείρισης και έχει περιορισμένους βαθμούς ανεξαρτησίας. Έτσι όταν το κράτος φτάνει στο σημείο να πρέπει να δανείζεται περισσότερους χρηματοδοτικούς πόρους για να εξυπηρετήσει το χρέος του, τα επιτόκια θα διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα, ώστε να μπορέσει το κράτος να αντλήσει τους απαιτούμενους πόρους, έστω και εάν τα υψηλά επιτόκια προκαλούν επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του πραγματικού προϊόντος, ενώ τα ελλείμματα συντηρούν ένα υψηλό επίπεδο συνολικής δαπάνης που ενισχύει τις πληθωριστικές πιέσεις. Από την άλλη πλευρά, η μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα δυσχεραίνεται επειδή το μεγάλο ύψος των πληρωτέων τοκοχρεολυσίων θα σημαίνει ότι το κράτος θα πρέπει είτε να επιβάλει πρόσθετη φορολογία είτε να μειώσει άλλες δαπάνες του.

Υπάρχει τέλος το ενδεχόμενο να επέλθει κορεσμός των ιδιωτικών χαρτοφυλακίων με κρατικούς τίτλους με αποτέλεσμα να πρέπει το δημόσιο να προσφέρει ακόμη υψηλότερα επιτόκια προκειμένου να συνεχίζουν οι ιδιώτες να αγοράζουν κρατικούς τίτλους και να τους κρατούν στα χαρτοφυλάκια τους. Εάν τα κρατικά χρεόγραφα είναι υποκατάστατα άλλων περιουσιακών στοιχείων, τότε η συνεχής απορρόφηση τους στα ιδιωτικά χαρτοφυλάκια θα προϋποθέτει άνοδο των επιτοκίων και επιδείνωση του φαύλου κύκλου των ελλειμμάτων. Υποστηρίζεται όμως ότι δεν είναι δυνατόν, κάτω από οποιεσδήποτε προϋποθέσεις να οδηγούμαστε σε συνεχή αύξηση της ποσοστιαίας συμμετοχής των κρατικών τίτλων στα ιδιωτικά χαρτοφυλάκια, διότι δεν υπάρχουν τέτοια περιθώρια σχέσεων υποκατάστασης μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών τίτλων. Μπορεί από ένα σημείο και μετά, οι επιλογές χαρτοφυλακίου του ιδιωτικού τομέα να κυριαρχούνται από σχέση συμπληρωματικότητας μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών τίτλων έτσι ώστε η αύξηση των κρατικών τίτλων να ενεργήσει ως ένα θετικό αποτέλεσμα πλούτου, προκαλώντας άνοδο των επενδύσεων και αύξηση των ιδιωτικών τίτλων που αντιπροσωπεύουν πραγματικά περιουσιακά στοιχεία. Τότε, τα δημοσιονομικά ελλείμματα θα ασκούν πραγματική επεκτατική ώθηση στην οικονομία και το κράτος θα μπορεί ευκολότερα να προχωρήσει σε μείωση τους, χωρίς να φοβάται ότι η μείωση της δικής του δαπάνης θα προκαλέσει οικονομική ύφεση, διότι θα αυξάνεται η δαπάνη του ιδιωτικού τομέα²⁰.

²⁰ Tobin J. (1971). "An essay on the principles of debt management"

Στην πράξη, όταν τα δημοσιονομικά ελλείμματα φθάνουν σε τέτοιο ύψος ώστε να αποτελούν υψηλό ποσοστό του εθνικού εισοδήματος, οι υψηλές δανειακές ανάγκες του κράτους οδηγούν σε υψηλά επιτόκια, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούν σε υψηλές δαπάνες εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους. Ταυτόχρονα, τα υψηλά επιτόκια του κρατικού δανεισμού παρασύρουν όλα τα επιτόκια σε αντίστοιχα υψηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα ο μεν δημόσιος τομέας να καταφέρνει να αντλεί τους χρηματοδοτικούς πόρους που χρειάζεται, ο δε ιδιωτικός τομέας να εκτοπίζεται. Στο τέλος, δημιουργείται ένας αυτοτροφοδοτούμενος φαύλος κύκλος επιτοκίων και ελλειμμάτων, που οδηγεί σε άνοδο του δημοσίου χρέους.

Η θεωρητική όμως αυτή άποψη σε πολλές περιπτώσεις δεν επαληθεύεται και στην πράξη. Για παράδειγμα, στην Αμερική τη δεκαετία του '80 το μεγάλο δημόσιο χρέος συνοδεύτηκε από αύξηση των επενδύσεων, αύξηση του προϊόντος, μείωση των πραγματικών επιτοκίων και μείωση του πληθωρισμού. Τα εμπειρικά αυτά στοιχεία έγινε προσπάθεια να ερμηνευτούν από τους νεοκλασικούς οικονομολόγους με βάση την θεωρία του αντιπροσωπευτικού νοικοκυριού, η οποία ήταν στο επίκεντρο της οικονομικής έρευνας στις αρχές της δεκαετίας του '80. Σύμφωνα λοιπόν με τη θεωρία αυτή, τα άτομα μεγιστοποιούν την ωφέλεια τους από την κατανάλωση με βάση το εισόδημα που θα αποκτήσουν σε όλη την διάρκεια της ζωής τους από την εργασία τους και τον πλούτο που διαθέτουν. Κάθε φορά λοιπόν που το κράτος δημιουργεί ελλείμματα αντιλαμβάνονται ότι αυτό θα σημαίνει αύξηση των φόρων στο μέλλον αφού το κράτος θα αναγκαστεί κάποτε να τα αποπληρώσει. Έτσι είτε η αύξηση των ελλειμμάτων έχει προέλθει από μείωση των φόρων είτε από αύξηση των κρατικών δαπανών, τα άτομα θα αυξήσουν την αποταμίευση τους απορροφώντας τις ομολογίες της κυβέρνησης. Το ποσό της αύξησης της αποταμίευσης θα ισούται με την παρούσα αξία των μελλοντικών φορολογικών επιβαρύνσεων, οι οποίες με την σειρά τους είναι ίσες με την αύξηση του ελλείμματος αφού ο συντελεστής προεξόφλησης είναι το επιτόκιο των ομολόγων.

Σύμφωνα λοιπόν με την άποψη αυτή, η συνολική κατανάλωση στην οικονομία θα παραμείνει σταθερή. Επιπλέον, η αύξηση της αποταμίευσης θα απορροφήσει την αύξηση της προσφοράς ομολογιών χωρίς καμία επίπτωση στο επιτόκιο. Έτσι, η αύξηση του ελλείμματος θα αφήσει το προϊόν της οικονομίας εντελώς ανεπηρέαστο. Τα άτομα με άλλα λόγια δεν αντιλαμβάνονται τις κρατικές ομολογίες σαν πλούτο

τους αλλά τις θεωρούν μελλοντική υποχρέωση προς τη κυβέρνηση²¹. Αν το έλλειμμα καλυφθεί με αύξηση της προσφοράς χρήματος τότε θα εξαφανιστούν και οι μελλοντικές υποχρεώσεις της κυβέρνησης αλλά και ο πλούτος των ομολογιών αφού θα μειωθεί η πραγματική τους αξία λόγω πληθωρισμού. Τα δύο αποτελέσματα δηλαδή είναι εντελώς όμοια. Σύμφωνα λοιπόν με την άποψη αυτή, το έλλειμμα απλώς αποτελεί μεταφορά εισοδήματος από μια πλευρά της οικονομίας σε μια άλλη και ως εκ τούτου, δεν μπορεί να αλλάξει το συνολικό εισόδημα. Παρόλα αυτά πολλές ενστάσεις έχουν διατυπωθεί ιδιαίτερα όσο αφορά τις υποθέσεις που χρειάζονται έτσι ώστε να ισχύει η λεγόμενη «ρικαρδιανή υπόθεση».

Τα σημεία στα οποία εστιάζονται είναι τα εξής:

1. Η αύξηση του ελλείμματος ιδιαίτερα όταν προέρχεται από αύξηση των μεταβιβαστικών πληρωμών ή μείωση των φόρων, ουσιαστικά σημαίνει αύξηση της σημερινής κατανάλωσης σε βάρος της μελλοντικής. Ο χρονικός ορίζοντας όμως ενός ατόμου είναι περιορισμένος στην αναμενόμενη διάρκεια ζωής του. Έτσι ουσιαστικά, η αύξηση του ελλείμματος αποτελεί μετάθεση των βαρών στις επόμενες γενιές. Η υιοθέτηση ενός περιορισμένου ορίζοντα των ατόμων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η αύξηση των ελλειμμάτων θα συνοδευτεί τελικά με αύξηση της κατανάλωσης από αυτά.

Οι υποστηρικτές της άποψης αυτής θεωρούν όμως ότι τα άτομα ενδιαφέρονται για τους απογόνους τους, ενσωματώνοντας την συνάρτηση ωφέλειας τους στη δική τους. Με τη σειρά τους, οι απόγονοι θα ενσωματώσουν στην συνάρτηση ωφέλειας τους την ευημερία των δικών τους απογόνων κτλ. Καταλήγουν επομένως στο συμπέρασμα πως τα άτομα μεγιστοποιούν τη συνάρτηση χρησιμότητας τους, έχοντας έναν άπειρο ορίζοντα, κάτι που στηρίζει την ρικαρδιανή άποψη. Παρόλα αυτά, για κάποιες περιπτώσεις η υπόθεση του άπειρου χρονικού ορίζοντα φαίνεται να αναιρείται.

2. Ένας άλλος παράγοντας, η ύπαρξη του οποίου μπορεί να αναιρεί τα αποτελέσματα της υπόθεσης αυτής είναι και οι περιορισμοί ρευστότητας. Στην πραγματική ζωή είναι αδύνατον κάποιος να καταφέρει να μεταφέρει δανειζόμενος, κατανάλωση από το μακρινό μέλλον, στο παρόν. Έτσι, στην

²¹ Barro R., (1974), "Are government bonds net wealth?"

περίπτωση αυτή, μια αύξηση του ελλείμματος λόγω μείωσης των φόρων, δεν θα οδηγήσει σε αύξηση της αποταμίευσης, αφού ουσιαστικά θα ισοδυναμεί με δανεισμό τους.

4.4 Τεχνικές διαχείρισης του δημόσιου χρέους

Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται στη διαχείριση του δημόσιου χρέους έχουν ως στόχο να διευκολύνουν το Υπουργείο των Οικονομικών ώστε να διαθέτει τα χρεόγραφα που επιθυμεί με το χαμηλότερο κόστος σε σχέση με τις υπάρχουσες συνθήκες της αγοράς. Οι τεχνικές οι οποίες χρησιμοποιούνται είναι οι παρακάτω:

1. Οι συνεχείς εκδόσεις περιορισμένου μεγέθους

Η τεχνική αυτή επιτρέπει στο Υπουργείο των Οικονομικών να απορροφήσει μεγαλύτερο ποσοστό της τρέχουσας αποταμίευσης. Έτσι για την αποφυγή πολλαπλών εκδόσεων υπάρχει η δυνατότητα επανέκδοσης των προηγούμενων εκδόσεων με το ίδιο επιτόκιο.

2. Η αναχρηματοδότηση χρεογράφων πριν την λήξη τους

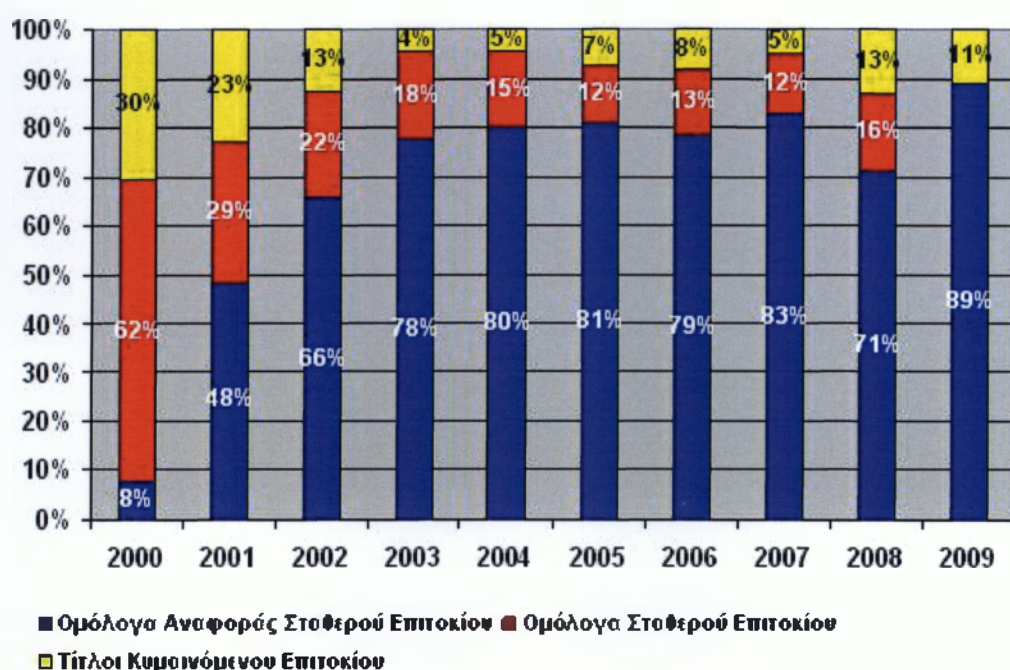
Η μέθοδος αυτή δίνει την δυνατότητα στους κατόχους τίτλων του βεβαιωμένου χρέους να ανταλλάξουν τους τίτλους τους πριν από τη λήξη τους με χρεόγραφα νέας έκδοσης.

3. Η δημοπρασία χρεογράφων με μακροπρόθεσμες λήξεις

Ένα από τα πλεονεκτήματα της τεχνικής αυτής εκτός από την επιμήκυνση της λήξης των χρεογράφων είναι η δυνατότητα απορρόφησης μεγάλου μεγέθους αυτών στην υψηλότερη τιμή, με αποτέλεσμα το χαμηλότερο επιτόκιο να περιορίζει το κόστος χρηματοδότησης.

4. Τα χρεόγραφα με δικαίωμα του Υπουργείου Οικονομικών να εξοφληθούν πριν από τη λήξη τους

Η μέθοδος αυτή παρέχει την ευελιξία στο Υπουργείο Οικονομικών να εξοφλήσει ένα χρεόγραφο πριν από τη λήξη του ύστερα από την πάροδο ορισμένου χρόνου από την ημερομηνία έκδοσης αυτού. Έτσι σε περιόδους σημαντικής μείωσης των επιτοκίων το Υπουργείο Οικονομικών μπορεί να προεξοφλήσει την έκδοση χρεογράφου με υψηλό επιτόκιο και να προβεί στην έκδοση ενός αντίστοιχου χρεογράφου λήξεως με χαμηλότερο επιτόκιο, παρεμβαίνοντας έτσι αποτελεσματικά στην αγορά.

Διάγραμμα 4 - Σύνθεση Χρέους με βάση το είδος του επιτοκίου

Πηγή: www.pdma.gr

Στο διάγραμμα 4 βλέπουμε τη σύνθεση του δημόσιου χρέους έχοντας ως βάση το είδος του επιτοκίου. Εδώ το χρέος διακρίνεται σε ομόλογα αναφοράς σταθερού επιτοκίου, ομόλογα σταθερού επιτοκίου και σε τίτλους κυμαινόμενου επιτοκίου. Αξίζει να αναφερθεί πως οι τίτλοι αναφοράς σταθερού επιτοκίου (Fixed Rate Benchmarks) αντιπροσωπεύουν το 80% του συνόλου των τίτλων του χαρτοφυλακίου χρέους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΤΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ

5.1 Παράγοντες οι οποίοι συνετέλεσαν στην αύξηση του χρέους

Το ελληνικό χρέος από τη δεκαετία του 1980 μέχρι και σήμερα ακολουθεί έχει συνεχώς αυξητικές τάσεις. Είναι γεγονός πως από το 1980 μέχρι και το 2004 το ελληνικό χρέος πενταπλασιάστηκε. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως το δημόσιο χρέος της Ελλάδας το 1980 αντιπροσώπευε μόλις το 22,9% του ΑΕΠ ενός ένα χρόνο μόλις μετά, το 1981 το 27,1%²². Στα χρόνια που ακολουθούν υπήρξε η πολιτική μεγάλων οικονομικών παροχών της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ (όπως αυτό αναλύθηκε επαρκώς στο 3^ο κεφάλαιο της εργασίας) έχοντας ως αποτέλεσμα τη συνεχιζόμενη αύξηση του χρέους. Στο πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται το ελληνικό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ από το 1980 έως και το 1985.

Έτος	% ΑΕΠ
1980	22,9
1981	27,1
1982	30,6
1983	35,1
1984	41,9
1985	49

(ιδία επεξεργασία)

Το 1985 το ελληνικό δημόσιο χρέος είχε φτάσει σε δυσθεώρητα ύψη για τα δεδομένα της εποχής, έτσι ο Πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου έκρινε πως πρέπει την ηγεσία του υπουργείου Οικονομικών να αναλάβει ένας σοβαρός τεχνοκράτης όπως ο Κώστας Σημίτης. Την περίοδο εκείνη θα μπορούσαμε να πούμε πως συγκρατήθηκαν σχετικά οι παροχές προς τους πολίτες και το δημόσιο χρέος το 1986 διαμορφώθηκε 50,8% του ΑΕΠ. Από το 1987 έως το 1989 ακολουθεί η περίοδος όπου υπουργός των Οικονομικών ήταν ο Δ. Τσοβόλας. Το διάστημα αυτό το ΠΑΣΟΚ έδινε μάχη

²² www.statistics.gr

προκειμένου να διατηρηθεί στην εξουσία και έτσι πρόσφορο έδαφος για να πετύχει το στόχο του αυτό ήταν οι κοινωνικές παροχές. Με τα γνωστά συνθήματα της εποχής τύπου «Γσοβόλα, δώστα όλα» και ακολουθώντας ένα εντελώς λανθασμένο μίγμα δημοσιονομικής πολιτικής η τότε κυβέρνηση αποχωρώντας από την εξουσία, το 1989 κατάφερε να παραδώσει ένα χρέος της τάξης του 65,7% και άδεια δημόσια ταμεία. Στο πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εξέλιξη του χρέους τη περίοδο 1986-1989.

<i>Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (1986 – 1989)</i>	
Έτος	% ΑΕΠ
1986	50,8
1987	51,7
1988	62,4
1989	65,7

(ιδία επεξεργασία)

Μετά την πτώση του ΠΑΣΟΚ το 1989 ακολουθεί μια μικρή περίοδος ακυβερνησίας στη χώρα. Η προσωρινή λύση δίνεται με τη συγκρότηση της κυβέρνησης Ζολώτα η οποία όμως κλήθηκε να αντιμετωπίσει ένα τεράστιο οικονομικό αδιέξοδο καθώς τα δημόσια ταμεία ήταν άδεια. Εκεί υπήρχαν δύο επιλογές ή άτακτη χρεοκοπία της χώρας με απρόβλεπτες συνέπειες για του πολίτες ή δανεισμός με πολύ υψηλά επιτόκια ώστε να πληρωθούν μισθοί και συντάξεις. Έτσι, το 1989 το δημόσιο αναγκάστηκε να δανειστεί χρήματα με επιτόκιο 25% και όπως είναι λογικό το δημόσιο χρέος εκτινάχθηκε. Ύστερα από το 1990 και μετά ακολούθησε η κυβέρνηση Μητσοτάκη η οποία αν και προσπάθησε με αποκρατικοποιήσεις να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα του δημόσιου τομέα και να καταστήσει το χρέος βιώσιμο απέτυχε οικτρά. Στην αποτυχία αυτή συνετέλεσαν τα εσωτερικά λάθη της κυβέρνησης όπως η επιβολή υψηλών φόρων την περίοδο 92-93 οι οποίοι εν τέλει δημιούργησαν ύφεση στην οικονομία καθώς και οι συγκρούσεις με τα συνδικάτα στο πεδίο των δημοσιονομικών μεγεθών. Ακολουθεί πίνακας με την εξέλιξη του δημόσιου χρέους την περίοδο 1989-1993.

<i>Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (1990 – 1993)</i>	
Έτος	% ΑΕΠ
1990	72,6
1991	78,2
1992	80,1
1993	100,5

(ιδία επεξεργασία)

Μετά το 1993 οι σοσιαλιστές όπως είναι γνωστό επέστρεψαν στην εξουσία χωρίς βέβαια ποτέ να λάβουν σοβαρά μέτρα για την αντιμετώπιση του δημοσίου χρέους το οποίο είχε ξεφύγει πάρα πολύ. Στα χρόνια που ακολούθησαν στο δημόσιο χρέος της χώρας ήταν σταθερά σε ποσοστά άνω του 100% του ΑΕΠ με αποκορύφωμα το 1999 όταν διαμορφώθηκε στο 112%. Ακολουθεί πίνακας με την εξέλιξη του δημοσίου χρέους από το 1994 έως το 1999.

<i>Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (1994 – 1999)</i>	
Έτος	% ΑΕΠ
1994	107,9
1995	108,7
1996	111,3
1997	108,2
1998	105,8
1999	112,3

(ιδία επεξεργασία)

Την περίοδο 1998-1999 ο Πρωθυπουργός Σημίτης έκανε μεγάλες προσπάθειες ώστε να μειωθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα άρα και το χρέος έτσι ώστε η χώρα να μπορέσει να ακολουθήσει τους όρους τις συνθήκης του Μάαστριχτ και να μπορέσει επομένως η ελληνική οικονομία να «δεθεί» στο άρμα της Ευρώπης και του ενιαίου νομίσματος. Η συνθήκη του Μάαστριχτ για την οικονομική ενοποίηση των λαών της Ευρώπης (1992) περιελάμβανε τον όρο πως προκειμένου μια χώρα με χρέος υψηλότερο του 60% του ΑΕΠ (π.χ Ελλάδα) να ενταχθεί στην ΟΝΕ θα έπρεπε το χρέος της την τελευταία τριετία να ακολουθεί πτωτική τάση. Τα αποτελέσματα αυτά αν και δεν επιτεύχθηκαν αμέσως από το 2000 όμως και μετά η τάση για μείωση του συσσωρευμένου εθνικού μας χρέους άρχισε να παγιώνεται και το χρέος πρακτικά να

μειώνεται. Αξίζει να σημειωθεί πως παρατηρήθηκε σημαντική μείωση του χρέους την περίοδο 2000-2004 καθώς τότε η χώρα λόγω και των επικείμενων Ολυμπιακών αγώνων και των επενδύσεων που έγιναν κατάφερε να εκμηδενίσει τα ελλείμματα της και να δημιουργήσει ανάπτυξη της τάξης του 4%, συντελώντας έτσι ένα «οικονομικό θαύμα». Ακολουθεί πίνακας με τη πορεία του ελληνικού χρέους τα έτη 2000-2004.

Έτος	% ΑΕΠ
2000	103,7
2001	103,4
2002	101,7
2003	97,4
2004	98,9

(ιδία επεξεργασία)

Από το 2004 και μετά, τη διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε ο Κ. Καραμανλής ο οποίος προσπάθησε ανεπιτυχώς να διαχειριστεί μια αναμενόμενη πτώση της αναπτυξιακής δραστηριότητας, η οποία είχε προβλεφθεί από τους οικονομολόγους και ακολούθησε από τη λήξη των Ολυμπιακών αγώνων της Αθήνας και μετά. Όλα αυτά και τη εξέλιξη του δημοσίου χρέους μέχρι και σήμερα θα αναλύσουμε στην επόμενη ενότητα.

Συμπερασματικά όμως για τους παράγοντες που συνετέλεσαν διαχρονικά στην εξέλιξη και εν τέλει στη δημιουργία ενός τόσο μεγάλου χρέους, μη βιώσιμου χρέους το οποίο και μας οδήγησε στην «αγκαλιά» του ΔΝΤ, θα μπορούσαμε να πούμε πως ήταν οι εξής:

1. Η κομματικοποίηση του δημοσίου και η ισχυροποίηση των συνδικάτων. Μέτρα τα οποία ξεκίνησαν επί Α. Παπανδρέου και συνεχίστηκαν καθ' όλη τη μεταπολίτευση μέχρι και το 2009
2. Η κρατικοποίηση πολλών ιδιωτικών επιχειρήσεων από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή αμέσως μετά την επάνοδο της Δημοκρατίας στη χώρα
3. Οι ρουσφετολογικοί διορισμοί και ο εκτός ελέγχου διορισμός ημετέρων στο δημόσιο από όλες τις κυβερνήσεις της μεταπολίτευσης

4. Το τεράστιο μισθολογικό κόστος του δημοσίου τομέα και η χαμηλή παραγωγικότητα αυτού

5. Τα υπέρογκα ποσά που δόθηκαν για εξοπλιστικά προγράμματα με στόχο να θωρακίσουν την άμυνα της χώρας. Σήμερα ανακαλύπτονται πολλές απάτες του κοινού ποινικού κώδικα για την υπόθεση αυτή με τον πρώην Υπουργό Άμυνας κ. Τσοχατζόπουλο και συνεργάτες αυτού να βρίσκονται στη φυλακή για μίζες σχετικά με την υπόθεση αυτή

6. Οι σπατάλες που έγιναν κατά την οργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων της Αθήνας

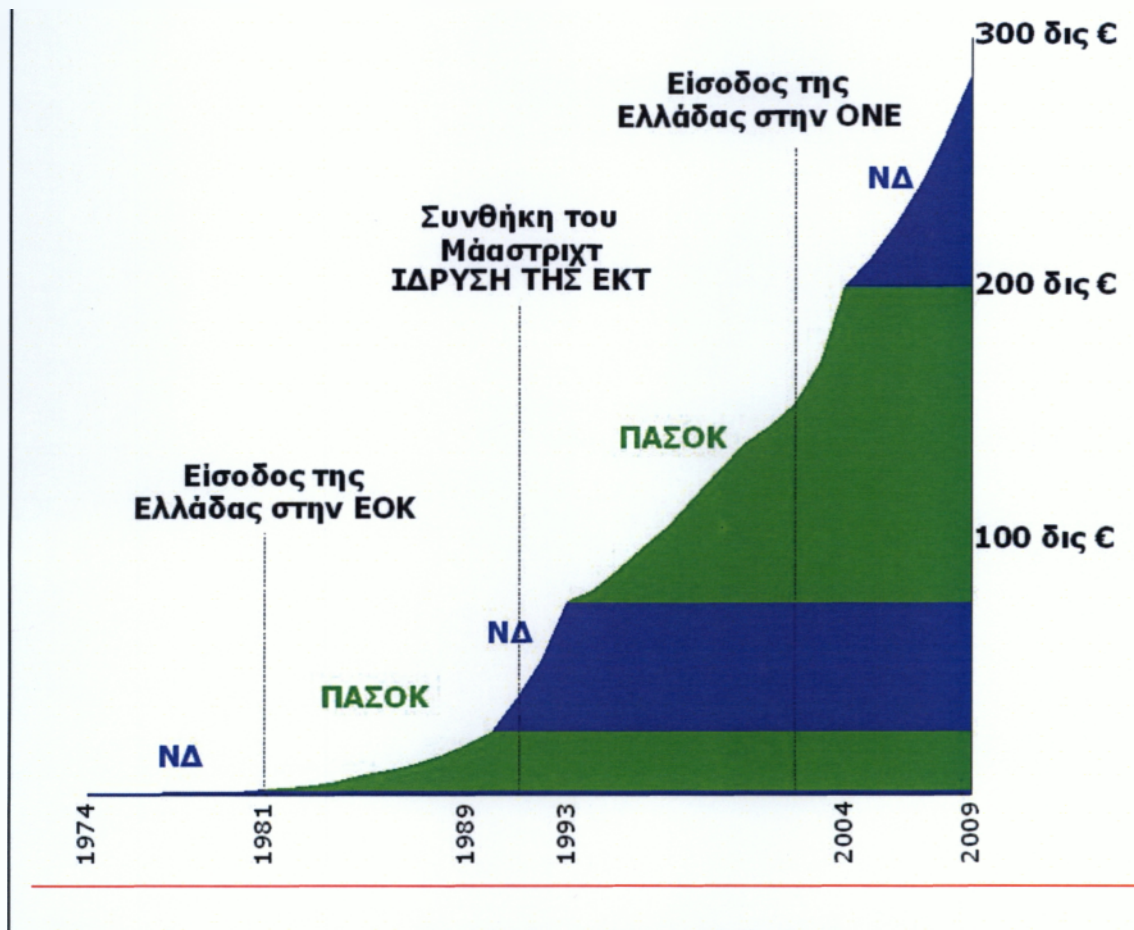
7. Η μη εν μέρει αποκρατικοποίηση επιχειρήσεων «φιλέτων» του δημοσίου την περίοδο 1990-1993

8. Η «δημιουργική λογιστική» που ακολουθήθηκε την περίοδο 1998-2000 επί κυβερνήσεως Σημίτη ώστε η χώρα πλασματικά να πιάσει τα όρια της συνθήκης του Μάαστριχτ και να μπούμε στην ΟΝΕ. Με τις έκνομες αυτές διαδικασίες η χώρα έχασε το κύρος και τη διεθνή της αξιοπιστία από τους δανειστές.

9. Η απότομη αύξηση των τιμών, λόγω του ανύπαρκτου ελέγχου της αγοράς από το κράτος. Η αύξηση αυτή έφερε τρομερές ανατιμήσεις και άνοδο του πληθωρισμού

10. Η λανθασμένη οικονομική πολιτική της περιόδου 2004-2009 και ο υπέρογκος δανεισμός που ακολούθησε η κυβέρνηση Καραμανλή ειδικότερα τη διετία 2008-2009

Όλοι αυτοί οι λόγοι επομένως άλλος σε μικρότερο άλλος σε μεγαλύτερο βαθμό ευθύνονται για το ότι η Ελλάδα τον Απρίλιο του 2010 βρέθηκε με άδεια ταμεία στα πρόθυρα χρεοκοπίας και αναγκάστηκε ως μόνη λύση για τη σωτηρία της να καταφύγει στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Διάγραμμα 5 – Δημόσιο χρέος, κυβερνήσεις και σημαντικές ημερομηνίες της σύγχρονης ελληνικής περιόδου

Πηγή: www.statistics.gr

Στο διάγραμμα 5 φαίνεται η διαχρονική εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους. Με έντονο χρόνο παραθέτονται σημαντικές ημερομηνίες της σύγχρονης μας ιστορίας καθώς και της χρονικές περιόδους που κυβέρνησε κάθε ένα από τα μεγάλα κόμματα.

5.2 Χαρακτηριστικές πολιτικές των ελληνικών κυβερνήσεων της τελευταίας δεκαετίας

Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα το περιεχόμενο των πολιτικών αυτής της δεκαετίας οι οποίες έφεραν δυστυχώς την Ελλάδα σήμερα στο «χειλός της οικονομικής και κοινωνικής καταστροφής» θα χωρίσουμε τη περίοδο αυτή ανάλογα την ευθύνη διακυβέρνησης της χώρας από κάθε ένα από τα μεγάλα κόμματα.

A) Η δεύτερη περίοδος διακυβέρνησης του Κώστα Σημίτη (2000-2004)

B) Η διακυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή (2004-2009)

Γ) Η περίοδος από το 2009 μέχρι σήμερα – η Ελλάδα στο κατώφλι του ΔΝΤ

5.2.1 Η διακυβέρνηση του Κώστα Σημίτη (2000-2004)

Την περίοδο αυτή η Ελλάδα πέτυχε το κατά πολλούς ακατόρθωτο να εκμηδενίσει σχεδόν τα τρέχοντα ελλείμματα της και να μπει στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE). Άμεση θετική συνέπεια από την ένταξη της χώρας στην ONE ήταν η αισθητή μείωση του επιτοκίου δανεισμού (spread) της χώρας καθώς εγγυητής πλέον δεν ήταν το αφερέγγυο ελληνικό δημόσιο αλλά η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Έτσι με πολύ μικρό κόστος δανεισμού, τα επιτόκια που δανείζονται το κράτος και οι πολίτες μειώνονται δραματικά. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η τάση για υπερδανεισμό των πολιτών η οποία είχε ξεκινήσει από το 1997. Το κράτος δανείζεται με χαμηλά επιτόκια (1-1,5%) από τις αγορές και τα χρήματα αυτά μέσω των τραπεζών επαναδανείζονται στους πολίτες δημιουργώντας πλούτο και ευημερία. Η οικονομία της χώρας αναπτύσσεται με ρυθμούς 4% του ΑΕΠ. Από το 2001 και μετά η κυβέρνηση αφού θεώρησε πως πέτυχε το στόχο για ένταξη της χώρας στην ευρωζώνη ξεκίνησε να δίνει κοινωνικές παροχές επειδή είχε την οικονομική δυνατότητα να τις κάνει. Παράλληλα βέβαια με τις επιτυχίες σε οικονομικό επίπεδο η χώρα είχε αναλάβει και την υποχρέωση της διοργάνωσης των Ολυμπιακών αγώνων. Έτσι από το 2002 και μετά η χώρα δανείζεται μεγάλα ποσά από το εξωτερικό ώστε

να δημιουργήσει τις κατάλληλες υποδομές για τους αγώνες. Ως αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής το δημόσιο χρέος από το 2002 και μετά δείχνει και πάλι να ξεφεύγει. Όμως η διόγκωση του δημόσιου χρέους δείχνει να μην απασχολεί τους κυβερνώντες καθώς είναι τέτοια η οικονομική ανάπτυξη που γνωρίζει η χώρα ώστε το αυξημένο χρέος να μην επηρεάζει την πραγματική οικονομία. Με λίγα λόγια θα μπορούσαμε να πούμε ότι η είσοδος της Ελλάδας στην ΟΝΕ αποτελεί τη διόρθωση των δημοσιονομικών αστοχιών της δεκαετίας του 1980. Ακολουθεί πίνακας με την εξέλιξη του δημόσιου χρέους από το 2000 έως και το 2004.

<i>Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (2000 – 2004)</i>	
Έτος	% ΑΕΠ
2000	110,2
2001	113,2
2002	110,7
2003	107,8
2004	108,5

(ιδία επεξεργασία)

5.2.2 Η διακυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή (2004-2009)

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον της οικονομικής άνθησης η Νέα Δημοκρατία ανέλαβε το Μάρτιο του 2004 τη διακυβέρνηση της χώρας. Η αλήθεια είναι όμως πως παρά τη μεγάλη δημοσιονομική προσαρμογή που πέτυχε η κυβέρνηση Σημίτη και την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ δεν λύθηκαν ως δια μαγείας τα χρόνια δομικά προβλήματα της χώρας. Παρά τις ιδιωτικοποιήσεις και τις γενικότερες επενδύσεις που είχαν γίνει στον ιδιωτικό τομέα, ο δημόσιος τομέας της χώρας συνέχιζε να είναι υπερφορτωμένος από υπαλλήλους οι οποίοι συνέχισαν να είναι αντιπαραγωγικοί και με υψηλό κόστος εργασίας. Έτσι, μετά το τέλος των Ολυμπιακών αγώνων ξεκίνησαν να φαίνονται σιγά σιγά τα διαρθρωτικά προβλήματα που είχε η χώρα. Η ανάπτυξη μετά το τέλος των Αγώνων άρχισε σταδιακά να μειώνεται και έτσι τα πρωτογενή ελλείμματα της οικονομίας άρχισαν ξανά να εμφανίζονται και να συσσωρεύονται και πάλι στο

δημόσιο χρέος. Το κράτος για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες ανάγκες για καταβολή μισθών, συντάξεων αλλά και την πληρωμή ομολόγων αναγκάστηκε να μπει σε ένα φαύλο κύκλο δανεισμού. Βέβαια όσο το κράτος έδειχνε να μην μπορεί να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα τόσο τα επιτόκια δανεισμού της χώρας μας αυξάνονταν διεθνώς και έτσι τόσο πιο ακριβά δανειζόμασταν προκειμένου να καλυφθούν τα τρέχοντα κάθε φορά ελλείμματα. Σε αυτό το σημείο βέβαια δεν θα πρέπει να αγνοηθεί και η αλλαγή που συντελέστηκε στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον από το 2001 και μετά την πτώση των δίδυμων πύργων στις ΗΠΑ.

Εκτός όμως από το δύσκολο παγκόσμιο οικονομικό κλίμα της εποχής ρόλο έπαιξε η γενικευμένη αδράνεια της κυβέρνησης Καραμανλή να ελέγξει εγκαίρως την διαφαινόμενη οικονομική κρίση που θα επακολουθούσε καθώς η τότε κυβέρνηση ασχολήθηκε κυρίως με την αποκάλυψη οικονομικών σκανδάλων σχετικά με το ποσοστό του ελλείμματος, με στόχο να πλήξει το ήδη τραυματισμένο ΠΑΣΟΚ και όχι με τα σοβαρά τρέχοντα προβλήματα της εποχής. Η λάθος τακτική της κυβέρνησης της ΝΔ άρχισε κιάλας θα μπορούσαμε να πούμε από την πρώτη κιάλας ημέρα. Το 2004, το τότε υπουργός Οικονομικών Γ. Αλογοσκούφης ξεκίνησε την περίφημη πλέον απογραφή. Στόχος ήταν να αποδείξει πως τα στοιχεία για το έλλειμμα που είχε δώσει η προηγούμενη κυβέρνηση στις ευρωπαϊκές αρχές για το έλλειμμα του 2004 ήταν πλαστά και έτσι να πλήξει την αξιοπιστία του ΠΑΣΟΚ. Πράγματι, αποδείχθηκε σύμφωνα με την απογραφή Αλογοσκούφη πως το έλλειμμα του 2004 ήταν 2,95% και όχι 1,2% όπως είχε προσδιορίσει η προηγούμενη κυβέρνηση. Βέβαια λίγα χρόνια αργότερα η Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή (Eurostat) επενέβη η ίδια ώστε να ελέγξει την κατάσταση και διαπίστωσε πως το πραγματικό έλλειμμα του 2004 ήταν 7,5% καθώς ο τότε υπουργός Οικονομικών Ν. Χριστοδουλάκης είχε αποκρύψει δαπάνες οι οποίες είχαν εκτροχιαστεί τελείως εξαιτίας των Ολυμπιακών αγώνων. Η αποκάλυψη αυτή αποτέλεσε την αρχή μεγάλων προβλημάτων για τη χώρα καθώς το πολιτικό σύστημα της χώρας μας γελοιοποιήθηκε στο εξωτερικό και η οικονομία μας θεωρήθηκε αφερέγγυα από τους δανειστές με αποτέλεσμα το επιτόκιο δανεισμού να αυξηθεί κατά πολύ.

Επιστρέφοντας και πάλι στο 2004 και στην απογραφή Αλογοσκούφη παρατηρούμε όμως ότι έγινε προσπάθεια να διογκωθεί με μέσα «δημιουργικής λογιστικής» το έλλειμμα προκειμένου να χρεωθούν οι ευθύνες στην προηγούμενη ηγεσία. Ο

Αλογοσκούφης ακολουθώντας ένα λογιστικό τρικ συμπεριέλαβε στην αναθεώρηση του ΑΕΠ από το 2000 και μετά πλασματικά εισοδήματα από τομείς οι οποίοι δεν είχαν φορολογηθεί κατάλληλα όπως εμπόριο, μεταφορές, ξενοδοχεία, κατασκευές ακόμη και την πορνεία. Με άλλα λόγια προκειμένου να «φουσκώσει» το έλλειμμα ο τότε υπουργός συμπεριέλαβε στοιχεία της παραοικονομίας στην πραγματική οικονομική δραστηριότητα. Με τη μέθοδο αυτή κυβέρνηση αύξησε τεχνητά το ΑΕΠ της χώρας κατά 25% αυξάνοντας παράλληλα όμως και το δημόσιο χρέος το οποίο υπολογίζεται όπως έχουμε ήδη αναφέρει ως ποσοστό του ΑΕΠ κάθε χώρας. Έτσι, η κυβέρνηση της ΝΔ θέλοντας να εκδικηθεί το αντίπαλο κόμμα ΠΑΣΟΚ, ουσιαστικά υπονόμωσε την ίδια τη χώρα και έπεσε στη παγίδα που η ίδια είχε στήσει.

Από το 2007 και μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers στις ΗΠΑ το οικονομικό σύστημα άρχισε να αλλάζει και η παγκόσμια οικονομία να προσαρμόζεται σε χαμηλότερα επίπεδα δανεισμού. Έτσι λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης η οποία βρισκόταν προ των πυλών όσες χώρες είχαν δανείσει άλλες άρχισαν να ζητούν τα χρήματα τους πίσω υπό το φόβο της χρεοκοπίας. Από την άλλη όσες χώρες είχαν δανειστεί εξαιτίας της πτώσης της κατανάλωσης αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα ώστε να αποπληρώσουν τους δανειστές τους οι οποίοι και πίεζαν για αυτό. Έτσι ως αποτέλεσμα της κρίσης αυτής θα μπορούσαμε να πούμε πως προσγειώθηκαν απότομα στην καινούργια οικονομική πραγματικότητα χώρες οι οποίες στηρίζει την ανάπτυξη τους στον υπερδανεισμό όπως η Ιρλανδία, η Ισλανδία και το Ντουμπάι.

Μία από τις χώρες με σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα η οποία είχε στηρίξει την παραγωγική της βάση στα δανεικά χρήματα που έρχονταν από το εξωτερικό ήταν και η Ελλάδα. Είναι αλήθεια πως η κυβέρνηση Καραμανλή δεν έλαβε καμία πρόνοια για το έλλειμμα το οποίο αυξήθηκε επί των ημερών της. Η αποτυχία της κυβέρνησης αυτής φάνηκε καθώς το μόνο μέτρο δημοσιονομικής πολιτικής ήταν ο υπέρογκος δανεισμός ώστε να καλυφθούν τα ελλείμματα της οικονομίας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως την πενταετία 2004-2009 η Ελλάδα δανείστηκε 186 δις ευρώ, ενώ την περίοδο 1996 – 2004 το δημόσιο είχε δανειστεί 72 δις ευρώ. Έτσι γίνεται αντιληπτό πως η κυβέρνηση Καραμανλή έκρυβε το πρόβλημα της οικονομίας δανειζόμενη χρήματα από το εξωτερικό, χάνοντας κάθε έλεγχο στο δανεισμό. Όλα αυτά μέχρι το 2009 όπου και λόγω της πίεσης που ασκήθηκε στη κυβέρνηση εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης αποκαλύφθηκε το πραγματικό μέγεθος του

προβλήματος και των ελλειμμάτων και η χώρα πήγε σε εκλογές στις οποίες η Νέα Δημοκρατία ηττήθηκε με μεγάλη διαφορά.

Ακολουθεί πίνακας με την εξέλιξη του δημόσιου χρέους την πενταετία 2004-2009.

<i>Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (2004 – 2009)</i>	
Έτος	% ΑΕΠ
2004	108,5
2005	111,8
2006	115,7
2007	120,1
2008	123,9
2009	126,8

(ιδία επεξεργασία)

5.2.3 Η Ελλάδα στο κατώφλι του Δ.Ν.Τ (περίοδος 2009-σήμερα)

Τον Απρίλιο του 2010 η Ελλάδα μπροστά στο κίνδυνο της άμεσης και άτακτης χρεοκοπίας και της διαφαινόμενης στάσης πληρωμών και αναγκάστηκε να ζητήσει οικονομική βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Για κάποιους αυτή η λύση ήταν μονόδρομος καθώς οι στρόφιγγες του διεθνούς δανεισμού για τη χώρα είχαν κλείσει καθώς το επιτόκιο δανεισμού (spread) είχε εκτιναχθεί σε ιστορικά μεγέθη. Αξίζει να αναφερθεί όμως πως κάποιοι κύκλοι υποστήριζαν πως υπήρχε και άλλος δρόμος μακριά από την «ασφυκτική αγκαλιά» του Δ.Ν.Τ. και άσκησαν και συνεχίζουν να ασκούν μέχρι και σήμερα κριτική στον πρώην Πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου.

Ενδεικτικό της οικονομικής και πολιτικής αστάθειας στην Ελλάδα είναι ότι η χώρα μέσα σε μόλις τρία χρόνια έχει αλλάξει τέσσερις κυβερνήσεις.

Α. Κυβέρνηση υπό τον Γ. Παπανδρέου (2009- Νοέμβριος 2011)

Β. Κυβέρνηση υπό τον Λ. Παπαδήμο (Νοέμβριος 2011 – Μάιος 2012)

Γ. Κυβέρνηση υπό τον Π. Πικραμμένο (16 Μαΐου 2012 – 17 Ιουνίου 2012)

Δ. Κυβέρνηση υπό τον Α. Σαμαρά (17 Ιουνίου 2012-σήμερα)

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε επομένως την πολιτική που ασκήθηκε σε σχέση με το δημόσιο χρέος και την εξέλιξη αυτού και συνεχίζει να ασκείται στην Ελλάδα από το 2009 μέχρι και σήμερα.

Α. Κυβέρνηση υπό τον Γ. Παπανδρέου (2009- Νοέμβριος 2011)

Τον Οκτώβριο του 2009 και εν μέσω της μεγάλης χρηματοπιστωτικής κρίσης που ήδη είχε ξεσπάσει στις ΗΠΑ, το ΠΑΣΟΚ και ο Γ. Παπανδρέου αναλαμβάνουν τη διακυβέρνηση της χώρας. Ο Παπανδρέου παρέλαβε ουσιαστικά ένα έλλειμμα 13,6% για το 2009. Η νέα κυβέρνηση Παπανδρέου δεν κατανόησε αμέσως τη σοβαρότητα της κατάστασης και έχασε πολύτιμο χρόνο στο να πάρει άμεσα μέτρα τα οποία θα βελτιώναν την οικονομική κατάσταση της χώρας. Οι πρώτοι μήνες του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία αναλώθηκαν στην απλή συκοφάντηση της ΝΔ για το τεράστιο έλλειμμα που όντως παρέδωσε, χάθηκε έτσι πολύτιμος χρόνος.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, από τον Ιανουάριο του 2010 και μετά οι διεθνείς εταιρίες αξιολόγησης του χρέους (οίκοι αξιολόγησης), βλέποντας την κατάσταση αυτή και τις αρνητικές προοπτικές της χώρας υποβάθμισαν αμέσως την πιστοληπτική ικανότητα του ελληνικού δημοσίου και στη συνέχεια των ελληνικών τραπεζών. Οι ελληνικές τράπεζες αξίζει να σημειωθεί πως τόσα χρόνια χρηματοδοτούσαν το δημόσιο χρέος με την αγορά κρατικών ομολόγων. Η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας οδήγησε σε άμεσες ρευστοποιήσεις των ελληνικών ομολόγων προκαλώντας τεράστια αύξηση στο επιτόκιο δανεισμού της χώρας. Ως αποτέλεσμα όλων αυτών τα ρευστά διαθέσιμα του ελληνικού δημοσίου μειώθηκαν σημαντικά και ο κίνδυνος για στάση πληρωμών και άτακτη χρεοκοπία της χώρας ήταν προ των πυλών. Έτσι, τον Απρίλιο του 2010 ο Πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου κατέθεσε αίτημα για οικονομική ενίσχυση στην ΕΚΤ και στο ΔΝΤ. Η συνέχεια είναι γνωστή με την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου συνεργασίας μεταξύ των τριών μερών (ελληνικό δημόσιο – ΕΚΤ – ΔΝΤ). Αξίζει να σημειωθεί πως ο Γ. Παπανδρέου παρέλαβε ένα χρέος 126,8% του ΑΕΠ και μόλις μέσα σε δύο χρόνια με το δάνειο που ζήτησε από το μηχανισμό στήριξης το χρέος αυξήθηκε στο 139% του ΑΕΠ.

Β. Κυβέρνηση υπό τον Α. Παπαδήμο (Νοέμβριος 2011 – Μάιος 2012)

Η Κυβέρνηση Λουκά Παπαδήμου σχηματίστηκε στις 11 Νοεμβρίου 2011 ως συνέχεια της ανακοίνωσης της παραίτησης του έως τότε Πρωθυπουργού Γιώργου Παπανδρέου και της Κυβέρνησής του έτσι, ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις σύστασης Κυβέρνησης ευρείας αποδοχής. Έπειτα από συμφωνία τριών κοινοβουλευτικών κομμάτων, του κυβερνώντος κόμματος του ΠΑΣΟΚ, του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης της Νέας Δημοκρατίας και του Λαϊκού Ορθόδοξου Συναγερμού, διορίστηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κάρολο Παπούλια Πρωθυπουργός ο Λουκάς Παπαδήμος, πρώην Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και πρώην Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος. Η Κυβέρνηση, που θεωρήθηκε μεταβατική, απέβλεπε στην επίτευξη των στόχων που προέβλεπαν «οι συμφωνίες της Συνόδου Κορυφής των ηγετών της Ευρωζώνης της 26ης Οκτωβρίου 2011», η «εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής που συνδέεται με τις αποφάσεις αυτές» και η διεξαγωγή εκλογών στις αρχές του επόμενου χρόνου, έπειτα από την ολοκλήρωση των απαραίτητων διεργασιών.

Η Κυβέρνηση Παπαδήμου ορκίστηκε στις 11 Νοεμβρίου 2011 με τη συμμετοχή σε αυτή 35 στελεχών της προηγούμενης Κυβέρνησης Παπανδρέου, έξι στελεχών από τη Νέα Δημοκρατία και τεσσάρων από το ΛΑΟΣ. Η θητεία της έληξε στις 17 Μαΐου 2012 με την παραίτησή της και την ανάληψη καθηκόντων από την κυβέρνηση Πικραμμένου.²³

Οι κύριοι στόχοι της κυβέρνησης Παπαδήμου τους πρώτους μήνες της διακυβέρνησής της, ήταν η εκπλήρωση των υποχρεώσεων που είχαν δρομολογηθεί από την προηγούμενη κυβέρνηση και εντοπίζονται στην εκταμίευση της επόμενης δόσης της δανειακής σύμβασης, την ψήφιση και την εφαρμογή των υπολοίπων διαρθρωτικών μέτρων που καθόρισε η ευρωπαϊκή Σύνοδος Κορυφής της 26ης Οκτωβρίου και η προετοιμασία της διεξαγωγής πρόωρων εθνικών εκλογών. Η κυβέρνηση συνεργασίας μεταξύ τριών πολιτικών σχηματισμών, που αντιμετώπισε τον πρώτο κρίσιμο διάστημα δυσκολίες συνεννόησης, ιδιαίτερα μετά την απαίτηση δύο εκ των τριών δανειστών (Τρόικα), της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, για την υπογραφή κειμένων δέσμευσης εκ

²³ Βλέπε <http://el.wikipedia.org>

μέρους των πολιτικών αρχηγών των κοινοβουλευτικών κομμάτων που συμμετέχουν στην κυβέρνηση Παπαδήμου, του Πρωθυπουργού, του Υπουργού Οικονομικών και του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Έπειτα από την διευθέτηση του ζητήματος, που καθυστέρησε την έγκριση της λογιστικής εκταμίευσης της 6ης δόσης της δανειακής σύμβασης με καθοριστικό χρονικό ορίζοντα την 15 Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου, ανακοινώθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2011, η απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών Οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ECOFIN) για την τελική διευθέτηση των διαδικασιών, έπειτα από την θετική γνωμοδότηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, που συνιστά το τρίτο μέλος της Τρόικας.

Στις 13 Φεβρουαρίου 2012, η Βουλή ψήφισε θετικά στην πρόταση νόμου για τη συμφωνία του 2ου Μνημονίου («Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας») που υπέβαλε η κυβέρνηση Παπαδήμου.

5.2.3.1 Κρίσιμες αποφάσεις της περιόδου 2010-2012 για την κρίση του ελληνικού δημόσιου χρέους

Σε αυτή την ενότητα παρατίθενται ημερομηνίες στις οποίες λήφθηκαν σημαντικές αποφάσεις για την πορεία και την εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους τη τελευταία διετία²⁴.

- **8/1/2010** Η Ευρωπαϊκή επιτροπή εκδίδει έκθεση σχετικά με τα Στατιστικά Στοιχεία του Χρέους και του Ελλείμματος της Ελληνικής Κυβέρνησης, στην οποία επισημαίνονται προβλήματα «σκόπιμης εσφαλμένης αναφοράς δεδομένων» και διατυπώνει επιπλέον αμφιβολίες για την ακρίβεια των στοιχείων πέραν της τελευταίας αναθεώρησης της 20 Οκτωβρίου 2009.

²⁴ www.wikipedia.gr

- **21/10/2010** Το επιτόκιο δανεισμού των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε τις 300 μονάδες
- **9/2/2010** Ανακοινώνεται το πρώτο πακέτο μέτρων το οποίο έχει ως στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του δημόσιου τομέα
- **3/3/2010** Ανακοινώνεται το δεύτερο πακέτο ακόμα μεγαλύτερων μέτρων
- **9/4/2010** Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BBB+ στο BBB
- **22/4/2010** Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο A2 στο A3
- **23/4/2010** Η Ελλάδα προσφεύγει στο μηχανισμό στήριξης τον οποίο συγκροτούν από κοινού η ΕΕ, η ΕΚΤ και το ΔΝΤ
- **27/4/2010** Ο οίκος αξιολόγησης Standard and Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BBB+ στο BB+
- **28/4/2010** Το spread των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε τις 1000 μονάδες
- **2/5/2010** Ο υπουργός Επικρατείας Γ. Πεταλωτής ανακοινώνει τα μέτρα σκληρής λιτότητας που επέβαλε η τρόικα στην Ελλάδα
- **6/5/2010** Ψηφίστηκε από τη βουλή το μνημόνιο που υπέγραψε η κυβέρνηση με την Ε. Ε και το ΔΝΤ για τα μέτρα που θα ληφθούν, προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός στήριξης.
- **8/5/2010** Υπογράφηκε η Δανειακή σύμβαση μεταξύ Ελλάδας και κρατών μελών της ΕΕ
- **10/5/2010** Υπογράφηκε η αντίστοιχη σύμβαση μεταξύ Ελλάδας και ΔΝΤ
- **14/6/2010** Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τέσσερις βαθμίδες από το επίπεδο A3 σε Ba1
- **23/12/2010** Ψηφίζεται από τη βουλή ο προϋπολογισμός του 2011
- **14/1/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BBB- στο BB+
- **7/3/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τρεις βαθμίδες από το επίπεδο Ba1 στο B1
- **12/3/2011** Απόφαση συνόδου Κορυφής της ΕΕ για επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής του δανείου του Μαΐου 2010, κατά 7,5 χρόνια και μείωση επιτοκίου κατά 1%

- **29/3/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Standard and Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BB+ στο BB-
- **9/5/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Standard and Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BB- στο B
- **20/5/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BB+ στο B+
- **1/6/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο B1 στο Caa1
- **9/6/2011** Κατατέθηκε στη βουλή το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής στρατηγικής 2011-2014
- **14/6/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Standard and Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τρεις βαθμίδες από το επίπεδο B στο CCC
- **29/6/2011** Ψηφίστηκε το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα με 155 ψήφους υπέρ
- **13/7/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τρεις βαθμίδες από το επίπεδο B+ στο CCC
- **21/7/2011** Η σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέληξε σε συμφωνία νέας δανειοδότησης της Ελλάδας, ύψους 158 δις Ευρώ
- **25/7/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τρεις βαθμίδες από το επίπεδο Caa1 στο Ca θέτοντας την Ελλάδα στο τελευταίο σκαλί της διεθνούς λίστας αξιολογήσεων
- **27/7/2011** Ο οίκος αξιολόγησης Standard and Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο CCC στο CC θέτοντας την Ελλάδα στο τελευταίο σκαλί της διεθνούς λίστας αξιολογήσεων
- **8/8/2011** Ο Γενικός δείκτης του Χρηματιστηρίου Αθηνών πέφτει κάτω από τις 1.000 μονάδες, για πρώτη φορά από τις 7 Ιανουαρίου του 1997
- **11/10/2011** Ανακοινώνεται ότι κρατικοποιήθηκε η ελληνική τράπεζα Proton Bank, καθώς αιτήθηκε κεφαλαιακή ενίσχυση από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η απόφαση πάρθηκε από τον Υπουργό Οικονομικών έπειτα από απαίτηση της Τράπεζας της Ελλάδος. Ουσιαστικά πρόκειται για την πρώτη κρατικοποίηση που προέκυψε κατά την διάρκεια της κρίσης χρέους
- **27/10/2011** Απόφαση συνόδου κορυφής της ΕΕ για κούρεμα του ελληνικού χρέους κατά 50%

- **31/10/2011** Ο πρωθυπουργός ανακοινώνει την απόφασή του για διεξαγωγή δημοψηφίσματος με θέμα την νέα δανειακή σύμβαση
- **11/11/2011** Ορκίστηκε η νέα κυβέρνηση του Α. Παπαδήμου
- **12/2/2012** Η Βουλή συζήτησε την πρόταση νόμου για τη συμφωνία του 2ου Μνημονίου («Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας») που υπέβαλε η κυβέρνηση Παπαδήμου. Η πρόταση υπερψηφίστηκε τις πρώτες πρωινές ώρες της 13ης Φεβρουάριου από 199 βουλευτές.
- **9/3/2012** Ολοκληρώθηκε το PSI με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα να φτάνει το 95,7%. Με βάση το παραπάνω ποσοστό, η Ελλάδα μπορεί να διαγράψει από το χρέος της ποσό **104,6** έως **107 δισ. ευρώ**, εφόσον εξασφαλιστεί η σύμφωνη γνώμη της Ευρωζώνης για την ενεργοποίηση των CACs.
- **11/4/2012** Προκηρύχθηκαν εκλογές για τις 6 Μαΐου 2012
- **6/5/2012** Διεξάγονται οι εκλογές από τις οποίες δεν προέκυψε τελικά κυβέρνηση
- **16/5/2012** Ορκίζεται η υπηρεσιακή κυβέρνηση του Παναγιώτη Πικραμμένου
- **5/6/2012** Ο γενικός δείκτης του χρηματιστηρίου Αθηνών κλείνει κάτω από τις 500 μονάδες
- **17/6/2012** Διεξάγονται οι εκλογές οι οποίες οδήγησαν τελικά σε δημιουργία κυβέρνησης συνασπισμού με τη συμμετοχή της ΝΔ, του ΠΑΣΟΚ και της Δημοκρατικής Αριστεράς

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στη παραπάνω εργασία θεωρείται πως επετεύχθη ένας διπλός στόχος. Πρώτον, να παρουσιαστεί η θεωρητική οπτική του δημόσιου χρέους με γνώμονα συγκεκριμένες θεωρίες της διεθνούς βιβλιογραφίας και δεύτερον να παρουσιαστεί η ιστορική εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους καθώς και οι πολιτικές που ενίσχυσαν τη διόγκωση αυτού από τη μεταπολίτευση και μετά.

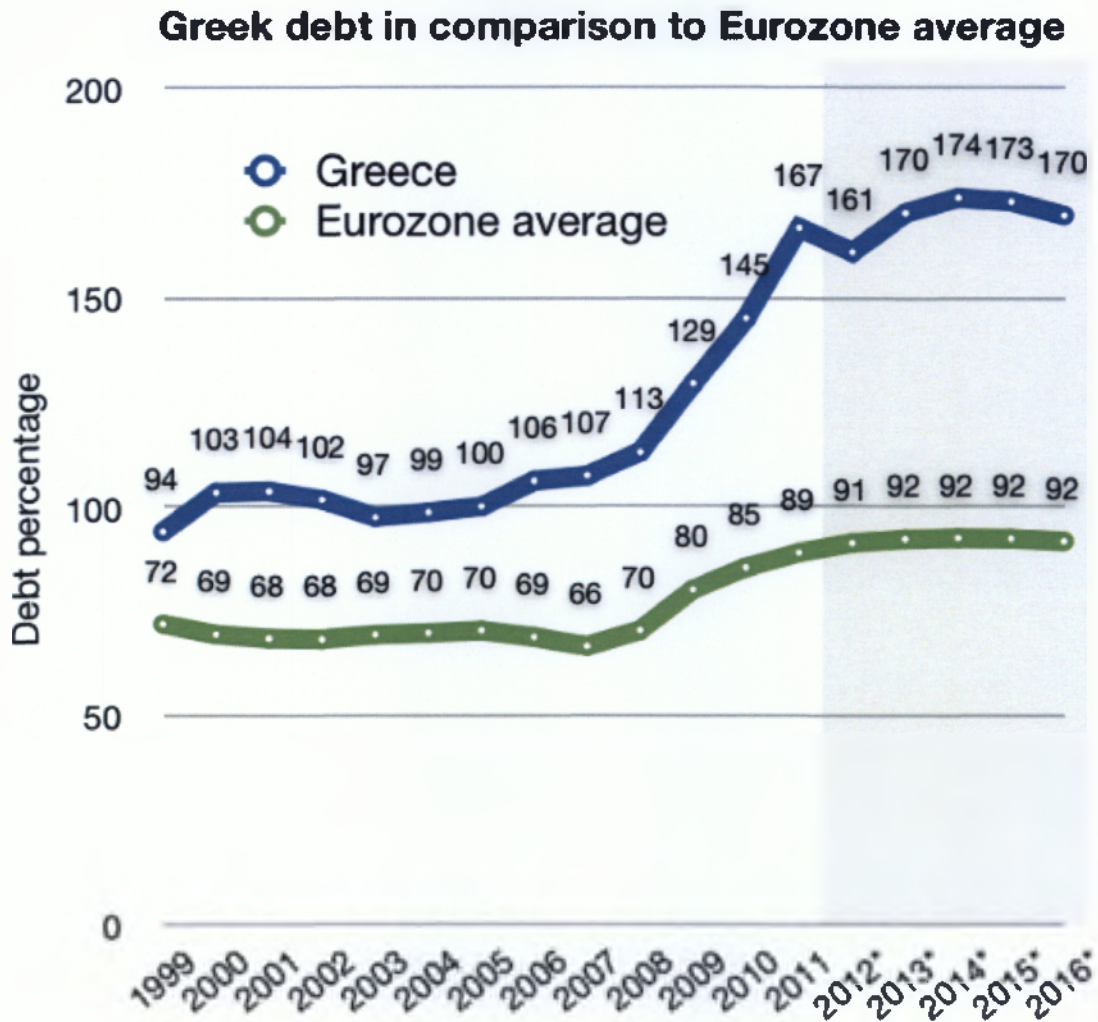
Όλα αυτά όμως αναφέρονται στο παρελθόν και σε λάθη τα οποία έγιναν και δυστυχώς ακολουθούν την οικονομία μας μέχρι σήμερα. Σήμερα, το έτος 2012 η οικονομία της χώρας μας συνεχίζει να βρίσκεται σε άσχημη κατάσταση. Ήδη διανύουμε τον 5^ο χρόνο ύφεσης και η αγορά φαίνεται να έχει παραλύσει τελείως καθώς οι εργαζόμενοι έχουν χάσει κατά μέσο όρο το 20% της αγοραστικής τους δύναμης την τελευταία τριετία. Στο πεδίο του δημόσιου χρέους αυτό σύμφωνα με την έκθεση του Σεπτεμβρίου του 2012 του Δ.Ν.Τ αναμένεται να εκτιναχθεί στο 189% του ΑΕΠ της χώρας, εξαιτίας κυρίως των δανείων από το μηχανισμό στήριξης αλλά και της παράλυσης της αγοράς.

Εξέλιξη Δημόσιου Χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ		
	Εκθεση ΔΝΤ Ιουνίου	Εκθεση ΔΝΤ Σεπτεμβρίου
2012	172%	189%
2013	170%	188%
2014	160%	179%
2015	146%	165%

www.tovima.gr

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη του δημόσιου χρέους της Ελλάδος για την περίοδο 2012 – 2015 με βάσει πάντα τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ.

Η αντίστοιχη εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας είναι πιο ενθαρρυντική και αποτυπώνεται στο διάγραμμα 6.

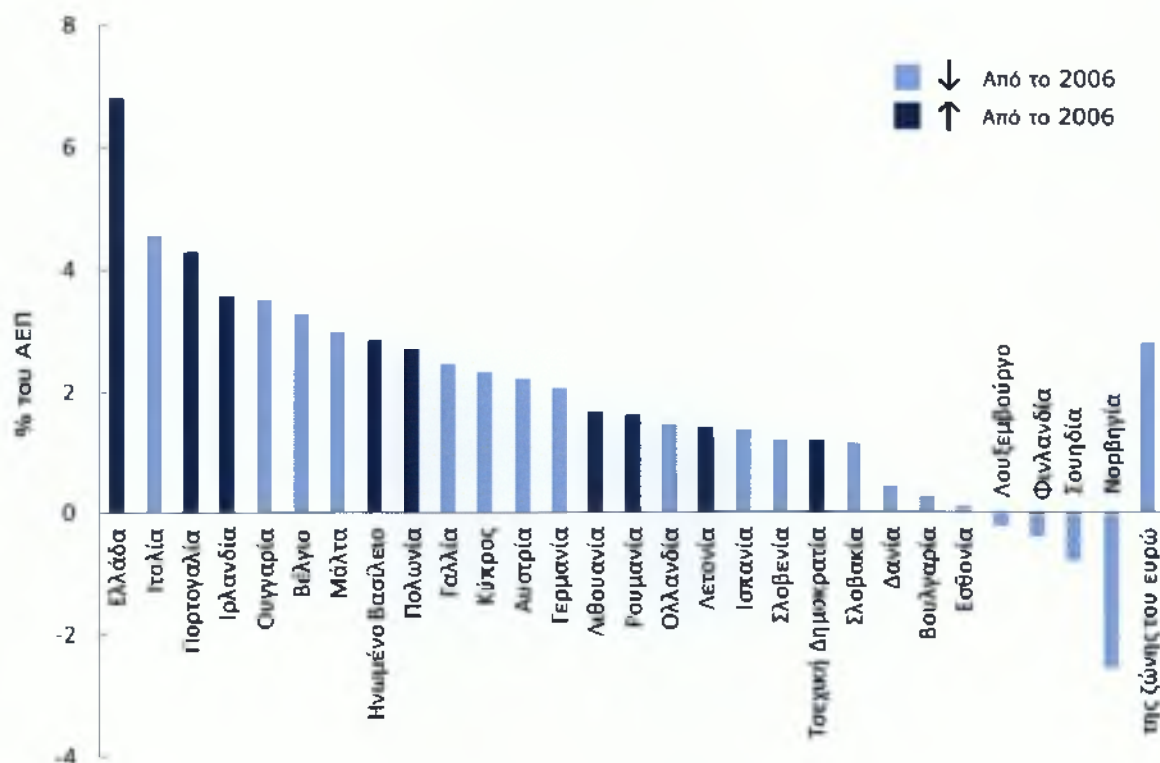

Source: Eurostat
*estimates

Διάγραμμα 6 – η εκτίμηση της Eurostat για την εξέλιξη του ελληνικού χρέους μέχρι το 2016

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας προκειμένου να εκτιμηθεί σε ποιο βαθμό το ελληνικό χρέος και πόσο σύντομα αυτό θα μπορέσει να γίνει βιώσιμο είναι το κόστος δανεισμού της χώρας. Με άλλα λόγια είναι κρίσιμο να εξετάσουμε την καθαρή επιβάρυνση που έχει η χώρα μας (ως ποσοστό του ΑΕΠ) από την αποπληρωμή των τόκων για το 2011, που υπάρχουν και διαθέσιμα στοιχεία. Για να γίνει καλύτερη σύγκριση παρατίθεται διάγραμμα με το στοιχείο αυτό σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Διάγραμμα 7 - Καθαρή επιβάρυνση από τους τόκους για τα μέλη της Ε.Ε. το 2011

Στο διάγραμμα παρατηρούμε πως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία οι χώρες που βρίσκονται όλες τυπικά σε καθεστώς λιτότητας και μνημονίων, για το 2011 πλήρωσαν και τα μεγαλύτερα τοκοχρεολύσια δείγμα της αποτυχημένης δημοσιονομικής πολιτικής που έχει ακολουθηθεί τα τελευταία χρόνια στις χώρες αυτές.

Από την παραπάνω συζήτηση είναι σαφές ότι το πρόγραμμα της Τρόικας δεν έχει οδηγήσει την Ελλάδα πιο κοντά στην ανάκαμψη τα δυο τελευταία χρόνια, και μάλιστα έχει επιδεινώσει την κατάσταση της οικονομίας. Ο πιο σημαντικός παράγοντας, που προκάλεσε την αποτυχία, είναι προφανώς οι προκυκλικές δημοσιονομικές πολιτικές. Δεδομένου ότι η Ελλάδα εντός του ευρώ δεν έχει τον έλεγχο της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής της, η αρνητική επίπτωση της προκυκλικής δημοσιονομικής πολιτικής ήταν μάλλον αναμενόμενη.

Σήμερα, ο στόχος της ασκούμενης δημοσιονομικής πολιτικής είναι να χαμηλώσει το κόστος εργασίας ώστε η χώρα να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική έτσι ώστε η ελληνική οικονομία να γίνει πιο ελκυστική στην προσέλκυση ξένων άμεσων

επενδύσεων. Παράλληλα, το τελευταίο διάστημα προωθούνται γενναίες αποκρατικοποιήσεις σε ακίνητες, αναξιοποίητες εκτάσεις αλλά και σε οργανισμούς του δημοσίου. Στόχος είναι λιγότερο κράτος, άρα και λιγότερα έξοδα του δημοσίου προκειμένου να μειωθούν τα ελλείμματα και να οδηγηθεί η χώρα σε πρωτογενή πλεονάσματα της παραγωγής. Το πρόγραμμα σε θεωρητική βάση είναι φιλόδοξο καθώς υποθέτει πως με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και τη μείωση του κράτους, μεσοπρόθεσμα η ελληνική οικονομία θα εξυγιανθεί και δε θα στηρίζεται σε δανεικά χρήματα. Με άλλα λόγια οι Έλληνες θα πρέπει να μάθουν να ζουν ξανά με ότι παράγουν. Οι διεθνείς συγκυρίες αυτή την εποχή είναι ευνοϊκές καθώς οι χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2007, βρίσκεται σε ύφεση σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Βαβούρας Ι., (2002), « Οικονομική πολιτική», εκδ: Παπαζήση, Αθήνα
- Βαβούρας, Ιωάννης Σ. (1993), «Δημόσιο χρέος: θεωρία και ελληνική εμπειρία», Αθήνα, εκδ: Παπαζήση
- Γεωργακόπουλος, Θ. (1997), Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, Αθήνα, εκδ: Ευγ. Μπένου
- Καραβίτης Η. Νικόλαος (2008), Δημόσιο Χρέος και Έλλειμμα, Εκδ: Διόνικος, Αθήνα
- Κορρές, Γεώργιος Μ. (2003), Ελληνική οικονομία : οικονομική πολιτική και ανάλυση βασικών μακροοικονομικών μεγεθών/, Εκδ: Σταμούλη, Αθήνα
- Κορλίρας Π., (2000), «Νομισματική θεωρία», εκδ: Μπένου, Αθήνα
- Χαλκιάς Δ., (1974) «Δυνατότητες και προβλήματα πιστωτικής πολιτικής», εκδ: Τράπεζα της Ελλάδος

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Blinder A, Solow R., (1974), “Analytical foundations of fiscal policy”
- Barro R., “Are Government Bonds Net Wealth?”, Journal of Political Economy, December 1974
- Mankiw N.G (1999), «Μακροοικονομική θεωρία», εκδ: Τυπωθητώ, Αθήνα
- Paul Evans “Are consumers Ricardian? Evidence for the United States”, Journal of Political Economy, October 1988
- George Iden and John Sturrock, “Deficits and Interest Rates: Theoretical Issues and Empirical Evidence”, Congressional Budget Office, Staff Working Paper, January 1989
- T. Sargent and N. Wallace, “Some Unpleasant Monetarist Arithmetic”, Federal Reserve Bank of Minnesota Quarterly Review, Fall 1981
- Musgrave R., (1959), “The theory of public finance”
- Tobin J. (1971). “An essay on the principles of debt management”

Διαδίκτυο

- www.statistics.gr
- www.tovima.gr
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
- www.pdma.gr